

OSALLISUUDEN TIEKARTTA

Seija Kemppainen
Projektipäällikkö, Diak

Anna Olsen
Projektikoordinaattori, ODL

LOPPURAPORTTI

Osallisuuden tiekartta -esiselvityshanke (AIKO-rahoitus, päätös
14.09.2022 § 9/2022 281/04.05.01/2022)
Toteutusaika 1.1.2023-31.7.2023

Sisällys

1. Tiivistelmä.....	2
2. Esiselvityshankkeen tavoitteet	3
3. Esiselvityshankkeen toteutus 1.1.-31.7.2023	3
3.1. Toimenpide 1. Kartoitusvaihe.....	3
3.1.1. Osallisuuden määrittely.....	3
3.1.2. Lasten, lapsiperheiden, nuorten ja nuorten aikuisten osallisuus Pohjois-Pohjanmaalla	6
3.1.3. Katvealueiden selvittäminen	13
3.2. Toimenpide 2. Täydentävän tiedon tuottaminen	14
3.2.1. Nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin selvityksiä pilottikunta Pyhäjärvellä	15
3.2.2. Miten saadaan kaikki nuoret mukaan? -työpajat.....	16
3.2.3. Ystävyys ja yksinäisyys -kyselyt.....	21
3.2.4. Neuroepätyypillisten nuorten aikuisten haastattelut	23
3.3. Toimenpide 3. Suuntaviivoja osallisuuden tiekarttaan	25
3.3.1. Yhteenveto lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden tilasta Pohjois-pohjanmaalla.....	25
3.3.2. Suuntaviivoja osallisuuden tiekarttaan	26
3.4. Indikaattorit.....	30
3.5. Ohjaus ja seuranta.....	32
3.6. Esiselvityshankkeen henkilöstö, organisaatiot ja keskeiset yhteistyötahot.....	33
3.7. Esiselvityshankkeen toteutuneet kustannukset ja rahoitus.....	33
3.8. Hankkeesta tiedottaminen	33
3.9. Ilmoitus esiselvityshankkeeseen liittyvän aineiston säilytyspaikasta.....	34
4. Esiselvityshankkeen tulokset, vaikuttavuus ja jatkotoimenpiteet	34
4.1. Tulokset ja vaikuttavuus	34
4.2. Jatkotoimenpiteet	35
Lähteet.....	37
Liite 1	
Liite 2	
Liite 3	

1. Tiivistelmä

Osallisuuden tiekartta -esiselvityshankkeen tavoitteena oli tuottaa suuntaviivoja heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeen päätoteuttajana toimi Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy ja osatoteuttajana Oulun diakonissalaitoksen Säätiö.

Hankkeessa oli kolme toimenpidettä. Ensimmäisessä toimenpiteessä hanke tuotti kuvauksen osallisuuden nykytilasta kokoamalla tietoa kohderyhmän osallisuuden tilasta ja osallisuuden hyvistä käytännöistä Pohjois-Pohjanmaalla. Tiedon kokoamisessa hyödynnettiin olemassa olevaa aineistoa sekä ammattilaisten ja kolmannen sektorin asiantuntemusta. Lisäksi ensimmäisessä toimenpiteessä kartoitettiin maantieteellisiä katvealueita tilastotietoa hyödyntämällä. Kartoituksen perusteella valikoitui muutamia kuntia, joita pyydettiin mukaan hankkeeseen. Lopulta mukaan saatiin yksi pilottikunta, Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa sijaitseva Pyhäjärven kaupunki.

Toisessa toimenpiteessä hankittiin täydentävää tietoa nuorten ja nuorten aikuisten osallisuudesta ja siihen liittyvistä kehittämistarpeista työpajojen, kyselyiden ja haastattelujen avulla. Kohderyhmä tarkentui tässä vaiheessa nuoriin ja nuoriin aikuisiin tehdyn tilannekuvan perusteella. Hanke järjesti Pyhäjärvellä kaksi työpajaa. Toinen työpajoista oli suunnattu ammattilaisille ja toinen kohderyhmään kuuluville nuorille aikuisille. Lisäksi hanke järjesti työpajan ODL Nuorten työpajalla. Hanke kartoitti myös nuorten yksinäisyyden taustalla olevia tekijöitä toteuttamalla kyselyjä kohtaamispaikkojen ja tuen piirissä oleville nuorille. Kokemustietoa kerättiin myös haastattelujen avulla. Haastateltavina oli viisi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevaa nuorta aikuista, joilla on diagnosoitu ADHD tai autismikirjon häiriö.

Kolmannessa toimenpiteessä tuotettiin suuntaviivoja osallisuuden tiekarttaan toimenpiteen 1 ja toimenpiteen 2 pohjalta. Esiselvityksen pohjalta hahmottui kolme kokonaisuutta, joihin heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden edistämisessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota Pohjois-Pohjanmaan kunnissa. Kokonaisuuksia olivat mahdollisuus harrastaa ja irtautua arjesta, mahdollisuus kohtaamiin sekä mahdollisuus vaikuttaa. Lisäksi kohderyhmää huomioiva viestintä nivoutuu kaikkiin edellä mainittuihin kokonaisuuksiin. Suuntaviivat on koottu raportissa esitettyyn kuvioon.

2. Esiselvityshankkeen tavoitteet

Esiselvityshankkeen tavoitteena on tuottaa suuntaviivoja lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden edistämisestä Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeessa huomioidaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevat lapset, nuoret ja perheet. Tässä esiselvityksessä keskitytään heikoimmassa asemassa olevien osallisuuteen ja annetaan suuntaviivoja sen edistämiseen.

3. Esiselvityshankkeen toteutus 1.1.-31.7.2023

3.1. Toimenpide 1. Kartoitusvaihe

3.1.1. Osallisuuden määrittely

Mistä osallisuudessa on kyse?

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) yhteinen Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokra, jota rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto, on koordinoanut heikoimmassa asemassa olevien osallisuuteen ja sen edistämiseen liittyviä ESR toimintalinja 5:n hankkeita vuosina 2014-2023. Sokran mukaan ”osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin” (Isola et al. 2017).

Vastikään julkaistussa [Osallisuuden edistäjän oppaassa](#) (THL 2023), johon on koottu Sokra-koordinaation ja Euroopan sosiaalirahaston osallisuushankkeiden kehittämistyön tuloksia vuosilta 2014–2023, on tietoa osallisuuden edistämisestä esimerkiksi kunnissa, hyvinvointialueilla, muissa julkisissa organisaatioissa, järjestöissä ja asukas-yhteisöissä. Siinä keskitytään erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osallisuuteen. Seuraavaan osioon on koottu oppaan keskeisiä havaintoja osallisuudesta.

Sokra - Osallisuuden viitekehys

Sokran mukaan osallisuus ja osallisuutta edistävät toimet jaetaan seuraavasti: 1) osallisuus omassa elämässä, 2) osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, ja 3) osallisuus yhteisestä hyvästä. Viitekehys pohjautuu tehtyyn tutkimukseen ja aiempaan tutkimuskirjallisuuteen (THL 2023).

Sokran mukaan kaikki edellä mainitut osa-alueet huomioiden osallisuuden edistämisen tavoitteet ovat seuraavat: 1) voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, olla oma itsensä, elää omannäköistä elämää ja tehdä hyvinvointiaan palvelevia valintoja, 2) pääsee osalliseksi yhteisöllisyyden hyvistä puolista ja voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin, 3) pääsee nauttimaan yhteisesti tuotetusta hyvästä, voi tehdä yhdessä hyvää muille, näyttää osaamistaan ja saada siten arvostusta ja kiitosta.

Osallisuus on tutkimusten mukaan yhteydessä ihmisten hyvinvointiin. Osallisuuden kokemus on vuorovaikutuksessa muihin ilmiöihin, kuten osallistumiseen, yksinäisyyteen, elämänlaatuun, terveyteen, toiminta- ja työkykyyn, työllisyyteen, koulutukseen, toimeentuloon sekä aineelliseen ja aineettomaan köyhyyteen (THL 2023).

Sokra - Heikoimmassa asemassa olevien osallisuus

THL:n (2023) mukaan osallisuutta edistäessä olisi tärkeä huomioida kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ja syrjittyjä. On todennäköistä, että osallisuuden edellytykset ovat kaikille hyvät, mikäli heikossa asemassa oleva ihminen voi osallistua, vaikuttaa ja tuntea kuuluvansa joukkoon. Osallisuutta voi rajoittaa esimerkiksi köyhyys, syrjittynä oleminen, palvelujärjestelmän kankeus tai se, että heikoimmassa asemassa olevat putoavat palvelujen väliin tai heidät käännytetään pois.

Osallisuuden tarpeita voi selvittää erilaisilla asukas- ja asiakaskyselyillä, heikkoa osallisuutta kokevien ryhmien haastatteluilla jalkautumalla esimerkiksi järjestöjen tiloihin ja havainnoimalla toimintaa, sekä järjestämällä monialaisia osallisuuden työpajoja.

Osallisuuden edistämällä voidaan vaikuttaa esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- Vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä ja syrjäytymistä, koska osallisuus on yhteydessä hyvinvointiin ja terveyteen.
- Saada yhteiskuntaryhmät kohtaamaan ja luoda uutta toimeliaisuutta. Syrjintä, ennakkoluulot ja yksinäisyys vähenevät.
- Parantaa palveluja. Ihmiset kohdataan ihmisinä. Palvelujen käyttäjät osallistuvat palvelujen kehittämiseen.
- Edistää työ- ja opintopoluilla etenemistä. Vaikutusmahdollisuudet, arvostus ja tarpeellisuuden tunne suuntaa katsetta tulevaisuuteen.

Esimerkkejä osallisuuden edistämisen tavoista:

Osallistaminen tarkoittaa THL:n (2023) mukaan sitä, kun jokin toimija tai organisaatio pyrkii saamaan muita mukaan omaan päätöksentekoonsa tai kehittämistoimintaansa. Osallistujan näkökulmasta kyse on osallistumisesta ja osallisuudesta vaikuttamisprosessiin. Esimerkkejä ovat kokemusasiantuntijatoiminta, osallistuva budjetointi, asiakasraati.

Osallisuutta vahvistetaan esimerkiksi seuraavilla palveluilla ja toimenpiteillä: erilaisia ryhmätoimintoja (ml. työnohjaukselliset, luovat, vaikuttamis- ja vertaisryhmät) ja mielekästä tekemistä; matan kynnyksen digituki; uudenlaiset ansaitsemismahdollisuudet (esim. palkattu kokemusasiantuntija); vertaistuki, tukihenkilö.

Ihmisten kohtaamista ja omaehtoista toimintaa tukevat esimerkiksi: Avoimet kohtaamispaikat kuten kirjasto, kylätalo, saavutettava luontokohde, yhteisruokailut, maksuttomat tapahtumat ja harrastukset, ilmaisliput ja -rannekkeet, tuettu loma, kulttuuriluotsit ja liikuntakaverit, talkoot ja ympäristöjen kunnostaminen.

Nivala ja Ryyänen (2013) ovat pohtineet osallisuuden ja osallistumisen eroja ja toteavat, että osallisuus on ihmisen sosiaaliseen perusluonteeseen liittyvää kuulumista johonkin, olemista, elämistä ja toimimista yhteydessä muihin ihmisiin. Osallistuminen puolestaan on toimintaa, joka voi edistää osallisuutta. Se ei kuitenkaan ole osallisuuden synonyymi, vaikka se täyttäisi erilaisia laatukriteereitä.

Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä

[Lapsiystävällinen kunta verkko sivustolla](#) todetaan: ”Lainsäädäntö velvoittaa edistämään lasten ja nuorten osallisuutta aktiivisesti. YK:n lapsen oikeuksien sopimus toteaa, että lapsella on oltava oikeus ilmaista näkemyksensä häntä koskevissa asioissa, ja hänen mielipiteensä on otettava huomioon ikä- ja kehitystason mukaisesti. Sopimus on Suomea sitova. Lisäksi lapsen osallisuutta määrittävät muun muassa perustuslaki, perusopetuslaki, nuorisolaki, lastensuojelulaki ja varhaiskasvatuslaki. Kuntalaki velvoittaa kuntaa perustamaan nuorisovaltuuston ja huolehtimaan sen toimintaedellytyksistä.

Myös useat muut lait, kuten esimerkiksi laki yleisistä kirjastoista ja maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittavat kuulemaan kuntalaisia. Näitä kuntalaisia ovat myös lapset.

Osallisuuden edistäminen ei rajaudu vain lasten ja nuorten kanssa suoraan toimiviin. Osallisuuden edistämisen velvoitteet koskettavat kunnassa myös niitä, jotka eivät suoraan kohtaa lapsia työtehtävässään.”

Lapsiasiavaltuutettu **Elina Pekkarisen** mukaan lapsilla on oikeus nauttia kaikista digitalisaation tuomista mahdollisuuksista sekä oikeus saada suojelua digitaalisen ympäristön riskeiltä.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on julkaissut yleiskommentin digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista. Lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat. Yleiskommenteilla YK:n lapsen oikeuksien komitea ohjaa lapsen oikeuksien sopimuksen tulkintaa ja täytäntöönpanoa. Yleiskommentti digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista on julkaistu suomeksi [lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilla](#).

Digitaalinen osallisuus

Digitaalinen osallisuus on osallistumista yhteiskunnan toimintaan hyödyntäen digitaalisia välineitä, sovelluksia ja palveluita yksilölle sopivalla tavalla. Digiosallisuus tarkoittaa vapaaehtoista ja arjen sujuvuuden kannalta riittävän aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan, jossa hyödynnetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja palveluita yksilön/yhteiskunnallisen ryhmän näkökulmasta mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla (Hänninen, 2021).

Oikeusministeriö lanseerasi keväällä 2022 [Digiraati-palvelun](#), jossa lasten ja nuorten on mahdollista osallistua keskusteluun erilaisista ajankohtaisista aiheista. [Osallisuuden osaamiskeskus](#) on mukana kehittämässä uudenlaista nuorten vaikuttamisen kanavaa. Palvelun tarkoituksena on olla lapsille ja nuorille luotettava ja turvallinen alusta, jossa he voivat keskustella heitä kiinnostavista ja heille tärkeistä asioista ja tarjota kaikille alle 29-vuotiaille nuorille yhdenvertainen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin yhteiskunnallisissa kysymyksissä.

Digiraadit voivat olla nuorilähtöisiä, kuten SPR:n ylläpitämä [digiraati](#). Digiraadit voivat olla kuntalähtöisiä nuorten kuulemisen välineitä, joita tukee Koordinaatti. Digiraadit voivat olla hyvinvointialueilla toimivia nuorten kuulemisen keinoja. Digiraati on aloittanut toimintansa parilla hyvinvointialueella. Alueita tukee Kohti nuorten hyvinvointialueita –hanke.

Pohjois-Pohjanmaan osallisuusedentiteetti

Pohjois-Pohjanmaan liiton maakuntaohjelmassa osallisuuden sisältökärjet on listattu seuraavasti:

- Maakunnassa tuetaan ihmistä vaikuttamaan yksin ja yhdessä pieniin tai isoihin yhteisiin asioihin joko omassa ryhmässä, lähiympäristössä, paikallisessa yhteisössä tai laajemmin yhteiskunnassa.
- Nuoret saavat itselle tärkeitä asioita eteenpäin, kokevat tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.
- Heikommassa asemassa olevia etsitään aktiivisesti ja heidät löydetään ja myös heidän osallisuutensa varmistetaan. Se, että kaikki tulevat kuulluksi ja voivat osallistua päätöksentekoon vahvistaa luottamusta ja turvallisuutta. Osallisuuden kokemus vaikuttaa siten että kaikkien ihmisten potentiaalinen toimintakyky tulee käyttöön.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen (Pohde) strategia on nimeltään Hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – yhdessä tehden. Vuosien 2023–2025 painopisteissä ja strategisissa periaatteissa, jotka linjaavat johtamista, poliittista ohjausta ja kehittämistä, painotetaan myös osallisuutta. Strategian neljästä painopisteessä ensimmäisessä, eli ”Ihmistä varten”, yksi strateginen periaate on ’Osallisuus, varhainen tuki, onnettomuuksien ennaltaehkäisy sekä omaehtoinen terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantaminen’. Myös kolmannen painopisteen ”Parhaat osaajat” alla yksi teemoista on ’Henkilöstön

osallisuus palveluiden kehittämiseen’ ja strategisena periaatteena on ’Henkilöstö osallistuu ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan ja palvelujen kehittämistyöhön’.

Pohteen hyvinvointikertomuksen (Salmela 2023) mukaan suurin osa pohjoispohjalaisista voi hyvin, mutta mielenterveyden ongelmat ja taloudelliseen toimeentuloon liittyvät moniulotteiset ongelmat haastavat myös osallisuuden kokemuksen. Erityistä huolta herättää nuorten pahoinvointi.

Pohteen hyvinvointikertomuksen (Salmela 2023) mukaan Pohjois-Pohjanmaa on Suomen kolmen parhaan alueen joukossa seuraavissa asioissa: Alakoululaiset eivät koe oloaan usein yksinäiseksi. Monet yläkoululaiset eivät koe kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Ammattikoululaiset kokevat, että he ovat tärkeä osa koulu- ja luokkayhteisöä. Lapsiperheet saavat vähän toimeentulotukea. Kuitenkaan tilanne ei ole hyvä kaikissa kunnissa, vaan kuntien välillä on isoja eroja.

Kuvio 1 esittää Pohjois-Pohjanmaan oman osallisuusmääritelmän, joka tuo esiin pohjoispohjalaista osallisuusidentiteettiä.

Pohjois-Pohjanmaan osallisuusmääritelmä

Osallisuusmääritelmä on kehitetty Pohjois-Pohjanmaan osallisuusverkostossa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sen taustalla on sosiaali-, käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen perustuva jaottelu.

Kuvio 1. Pohjois-Pohjanmaan osallisuusmääritelmä (Pohde 2023).

3.1.2. Lasten, lapsiperheiden, nuorten ja nuorten aikuisten osallisuus Pohjois-Pohjanmaalla

Pohteen Osallisuus, vuorovaikutus ja hyvinvointiohjelma OSUVA on valmistelussa. Ohjelman valmistelua varten kerättiin kokemustietoa mm. osallisuudesta eri ikäisten asukkaiden ideatyöpajoissa ja kyselyiden avulla. Lapsiperheiden vanhempien osalta seuraavat osallisuus- ja vaikuttamisen kanavat koettiin parhaiksi: olivat vaikuttamistoimielimet, palautejärjestelmät, kyselyt ja sähköiset alustat. Avoimissa vastauksissa esiin nousi esimerkiksi alueelliset lapsiraadit osaksi asukasraateja, lapsi- ja perheneuvostot. Lapsiperheiden työpajojen tulosten mukaan haluttiin lasten osallisuuden mahdollistamista monissa kanavissa ja menetelmillä sekä tuomalla osallisuuden mahdollisuudet lähelle lasten arkea. Nuorten työpajoissa tavoitettiin yli 200 nuorta eri puolilta maakuntaa. Nuorten toiveena oli, että heitä kuullaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon. He haluavat vaikuttaa esimerkiksi vapaa-ajantiloihin, harrastustoimintaan, kouluarkeen ja terveyspalveluihin (varsinkin mielenterveys). Nuoret haluavat osallistua esimerkiksi nuorten

ryhmien (esimerkiksi oppilaskunnat, nuorisovaltuusto), kansalaisaloitteiden ja äänestämisen, sähköisten kanavien ja livetapahtumien kautta.

Seuraavien otsikoiden, Lapsiperheet sekä Nuoret ja nuoret aikuiset, alle on koottu tietoja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomuksen (2023) liitteestä 'Suhteet toisiin ihmisiin ja mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa'.

Pohjois-Pohjanmaan vahvuutena on, että suurin osa asukkaista voi hyvin. Kuitenkin pieni osa on vielä heitä, jotka eivät ole tulleet kuulluksi tai ovat eriarvoisessa asemassa, ja heidät olisi löydettävä, jotta he tulisivat kuulluksi ja saataisiin mukaan. Haasteena on, että mielen hyvinvointiin ja taloudelliseen toimeentuloon liittyvät moniulotteiset ongelmat haastavat myös osallisuuden kokemuksen muodostumista.

Pohjois-Pohjanmaan lasten (0-14 v.) osuus väestöstä (15,5 %) on koko Suomeen verrattuna (13,5 %) korkeampi. Samoin lapsiperheiden osuus kaikista perheistä (40,7 %) on koko maan keskitasoa (37,9 %) korkeampi.

Lapsiperheet

Osallisuuden näkökulmasta pohjoispohjalaisten lasten ja lapsiperheiden haasteena ovat riittävät toimenpiteet yksinäisyyden vähentämiseksi. Lisäksi ennaltaehkäisevät osallisuutta vahvistavat toiminnot ovat irrallisia. Vahvuuksina puolestaan ovat turvalliset ihmissuhteet.

Lapsiperheiden pienituloisuusaste korostuu hyvinvointialueiden vertailussa (Pohjois-Pohjanmaa 13,3 % vs. koko maa 11,1 %, v.2020). Muita useiden pohjoispohjalaisten lapsiperheiden osallisuuden kokemuksesta heikentäviä tekijöitä ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat, läheisen väkivallan uhriksi joutuminen, vaikeus saada tukea ja apua tai avun saamisen hitaus. Järjestöjen tuottaman hyvinvointitiedon mukaan osallisuuteen liittyviä huolia on lapsiperheillä erityisesti tukiverkoston puuttuminen.

Lapsilla ja nuorilla huolena ovat turvallisten aikuisten ja tilojen vähäisyys, kiusaaminen, vanhempien jaksaminen, taloudellinen toimeentulo ja velkaantuminen.

Hyvinvointisuunnitelmiin kirjatut lasten ja lapsiperheiden osallisuustavoitteet vaihtelevat kuntien välillä. Esimerkiksi 'Vanhemmuuden tukeminen ja toimivat ihmissuhteet' löytyy 10 kunnasta. 'Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen ja mahdollistaminen' on kirjattu tavoitteisiin 9 kunnassa, 'Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen' 7 kunnassa sekä 'Digitaalisten palveluiden ja alustojen hyödyntäminen' 4 kunnassa. Suosituksena on puuttuminen lasten ja lapsiperheiden yksinäisyyteen ja sen syihin.

Pohjois-Pohjanmaan lasten osallisuuden edistämisen yleinen tavoite lähivuosille on, että lasten aitoa kuulemistä ja heidän näkemysten huomiointia päätöstentien eri vaiheissa tulisi vielä vahvistaa.

Nuoret ja nuoret aikuiset

Nuorten pohjoispohjalaisten haasteita osallisuuden näkökulmasta ovat tulevaisuuteen kiinnittymisen vaikeus sekä yksinäisyyden kokemukset. Vahvuuksina ovat valinnan vapaudet.

Yksinäisyys erityisesti pohjoispohjalaisilla lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla (Sotkanet 2017-) oli yleisempää (19,6 %) kuin koko maassa (17,8 %). 8. ja 9. luokkien oppilaista noin 9 % ei ole yhtään läheistä ystävää. Nuorten kokemaan yksinäisyyteen olisi puututtava.

Kuntien hyvinvointisuunnitelmiin kirjattuja tavoitteita nuorten osalta ovat 'Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääntyminen' 13 kunnassa. 'Myönteisen minäkuvan ja pärjäävyyden vahvistaminen' 8 kunnassa ja 'Digihyvinvointi tasapainoinen osa nuoren elämää' yhdessä kunnassa.

Suosituksena Pohjois-Pohjanmaan kunnille on nuorten omia asioita koskevaa päätösvaltaa lisäävien toimenpiteiden edistäminen.

Nuorten aikuisten haasteita osallisuuden näkökulmasta ovat keinottomuus löytää ratkaisuja haasteisiin, ongelmat ovat liian monimutkaisia. Vahvuuksia ovat valinnan mahdollisuudet.

Nuorten aikuisten koulutuksen ulkopuolelle jääminen on kasvanut Pohjois-Pohjanmaalla (17-24 v., HOS), vaikkakin nuorisotyöttömyys on laskussa. Minun arkeni ja elämäni kyselyn (2021) perusteella tarvitaan enemmän osallisuutta lisääviä harrastusmahdollisuuksia ja tukea mielen hyvinvointiin.

Tärkeinä tavoitteina nähdään nuorten merkityksellisen tekemisen suunnittelun lisäämistä nuorten kanssa ja avoimien tilojen tarjoaminen nuorille, joissa voisi taiteen, musiikin ja luonnon avulla käsitellä tunteita.

Tärkeä havainto on, että osallisuuden toimintamalleilla voidaan osittain vaikuttaa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kysynnän kasvun, minkä ennakoidaan jatkuvan, trendeihin.

Olemassa olevia käytänteitä

Esimerkkejä Pohteen hyvinvointikertomuksen (Salmela 2023) mukaan siitä mitä kunnat ovat tehneet lasten, lapsiperheiden ja nuorten osallisuuden edistämiseksi: Lapsiparlamentti, pikkuparlamentti, nuorisoraati, perheneuvosto, nuoret mukana suunnittelemassa nuorisotilaa, liikuntaseuran ulkopuolella oleville lapsille tarkoitettut liikuntaryhmät, kaveri- ja tunnetaitojen opetus lapsille, jokaisella on ystävä.

Järjestöjen ja seurakuntien tekemä työ osallisuuden edistämiseen hyvinvointialueella sisältää esimerkiksi seuraavia toimia: matalan kynnyksen neuvonta ja ohjaus, avoimet kohtaushaavat, ystävä- ja tukihenkilötoiminta, etsivä ja löytävä työ, vapaaehtoistyön koordinointi ja tuki.

Hyvinvointialueen osallisuutta edistäviä käytäntöjä ovat esimerkiksi: perhekeskusten kohtaamispaikat, perhehoidon vahvistaminen, nuorisovaltuustot, kyselyt, palautteenantomahdollisuus verkkosivujen kautta.

[Harrastamisen Suomen mallin](#) tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Sen avulla voidaan tukea kokonaisvaltaisesti eri harrastussisältöjen kautta lasten ja nuorten turvallista ja merkityksellistä vapaa-aikaa ja ehkäistä yksinäisyyttä, samalla kun lapset ja nuoret oppivat uusia taitoja ja saavat uusia kavereita. Malli tukee myös perheitä, sillä kun harrastukset liitetään koulupäivän yhteyteen, vapautuu iltapäivä perheiden yhteiseksi ajaksi. Harrastamisen Suomen mallin mukaisen toiminnan hyötynä on, että yhä useampi lapsi ja nuori voi löytää mieluisan harrastuksen riippumatta perheen sosioekonomisesta asemasta, asuinpaikasta, kodin etäisyydestä harrastuksiin taikka lapsen tai nuoren sairaudesta tai vammasta.

Pohjois-pohjanmaan kunnista 27 on mukana tässä mallissa (Alaveska, Haapavesi, Haapajärvi, Hailuoto, Ii, Kalajoki, Kempele, Kuusamo, Käsämäki, Liminka, Muhos, Nivala, Oulainen, Oulu, Pudasjärvi, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Raahen, Reisjärvi, Sievi, Siikajoki, Siikalatva, Taivassalo, Tyrnävä, Utajärvi, Ylivieska).

Digitaalisia palveluita nuorille ja lapsiperheille

Digitaalisuus on keskeinen osa lasten ja nuorten elämää. Monilla järjestöillä on erilaisia chat-palveluja esimerkiksi lasten ja nuorten yksinäisyyden helpottamiseksi.

Kolmannen sektorin ylläpitämiä valtakunnallisia digitaalisia palveluita lapsille, nuorille ja lapsiperheille on koottu seuraavaan osioon esimerkinomaisesti.

Mieli ry:n ylläpitämiä palveluita ovat [Sekasin-chat](#), joka on suunnattu 12-29 -vuotiaille. Palvelu on auki arkisin klo 9-24 ja viikonloppuisin klo 15-24. Sekasin-chat luo toivoa ja auttaa ratkomaan mieltä painavia ongelmia.

[Sekasin Gaming](#) -serveri on aina auki. Serverin puhe- ja tekstikanavilla voi tutustua uusiin ihmisiin, luoda kaverisuhteita ja pelailla tuttavien tai tuntemattomien kanssa turvallisesti. Vertaisten lisäksi serverillä toimii säännöllisesti eri alojen ammattilaisia nuorten tukena.

MLL:n palkittu (Euroopan nuorisovuoden Awards, Suomen parhaat osallistajat -kilpailussa jaettu ensimmäinen sija 2023) palvelu nuorille, [Nuorten netti](#), on turvallinen alusta kaikille nuorille. Sinne voi soittaa (116111), chatata tai kirjoittaa ilmaiseksi, luottamuksella joka päivä.

Pelastakaa lapset ry:n mukaan he haluavat edistää digitalisoitumisen hyötyjä ja ehkäistä siihen liittyviä haittoja lasten elämässä. He tarjoavat turvallisia kohtaamispaikkoja nuorille [Netari-nettinuorisotalolla ja kahdenvälisissä chateissa](#). He haluavat vahvistaa viidesluokkalaisten digitaalisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden valmiuksia ja opetusta [Huippula-palvelulla](#).

[Kidital](#) - Digitaalisen lapsuuden osaamiskeskus, joka edistää lasten turvallisuutta, osallisuutta ja hyvinvointia digitaalisissa ympäristöissä. Se toimii myös huoltajien tukena turvallisen ja hyvinvoivan digiarjen mahdollistamisessa lapsille.

SPR antaa nuorille ja heidän perheilleen [tukea ja apua verkossa](#). Saatavilla on ilmaista keskusteluapua nuorille ja heidän perheilleen. Tukea itsenäistymiseen liittyen on tarjolla 18-25 v. nuorille. SPR:n nuorten olohuone [olkkari](#) on kohtaamispaikka Discord-alustalla, joka on auki arkisin klo 15-21.

[Nuorten Turvasatama Discord](#) on lastensuojelupalveluiden piirissä oleville ja olleille 13-29 -vuotiaille nuorille tarkoitettu palvelu. Ylläpitäjiä ovat Auta Lasta ry, Veturointi-toiminta, Pesäpuu ry ja Osallisuuden aika ry. Nuorten Turvasatamassa järjestetään viikoittain erilaista yhteistä toimintaa, johon voi osallistua joko kirjoittamalla tai puhumalla itselleen sopivana ajankohtana. Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa itse palvelun sisältöihin. Nuorten turvasatama toimii 1.4.2021 - 31.3.2024.

[Apuu-chat](#) on tarkoitettu 7–15-vuotiaille lapsille tilanteeseen, jossa hän kokee olonsa turvattomaksi tai uhatuksi kotona ja tarvitsee apua. Apuu-chatissa lasten apuna ovat SOS-Lapsikylän lastensuojelun ammattilaiset ja koulutetut vapaaehtoiset. Chat on auki joka päivä klo 9–22 osoitteessa [apuu.fi](#).

[Loiste](#) on Setan ylläpitämä, Discordissa sijaitseva, verkkonuorisotalo, joka on tarkoitettu 13-20 -vuotiaille sateenkaarinuorille. Se tarjoaa paikan vapaamuotoiseen kohtaamiseen turvallisemmassa tilassa, jossa on aina aukioloaikana paikalla ohjaajia.

Paikallisia digitaalisia palveluita on Oulussa esimerkiksi [Nuorten Oulu -chat](#) , joka on tarkoitettu kaikille 13–29-vuotiaille nuorille. Chat on avoinna maanantaista torstaihin klo 18–20. [Pulmakulma](#) on oululaisille nuorille suunnattu avoin kysymys- ja vastauspalsta mieltä askarruttavissa asioissa.

Yhdistämö-hanke oli mukana kehittämässä oululaisille nuorille [digitaalista palvelualustaa](#).

Netissä toimiva palkittu, valtakunnallinen ja maksuton [Zekki](#) kannustaa nuoria pohtimaan omaa hyvinvointiaan ja ohjaa nuoria tarpeenmukaisiin palveluihin. Vastaamalla 10 kysymykseen nuori saa yhteenvedon omasta elämäntilanteestaan. Zekki antaa vastausten perusteella ehdotuksia sopivista matalan kynnyksen palveluista sekä ohjaa lisätiedon äärelle. Zekin kohderyhmä on 15–25-vuotiaat nuoret eri puolilta Suomea. Oulu on ensimmäisenä kuvannut palveluitaan Zekkiin.

Osallisuutta edistävät käytänteet hankkeissa

Esiselvityshanke tapasi muiden osallisuushankkeiden asiantuntijoita alkuvuonna 2023 ja niiden antia on koottu tähän osioon.

Yhdistämö – osallisuutta ja tukea nuorille aikuisille, ODL ja Diak

[Yhdistämö-hankkeen](#) tavoitteena oli vahvistaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien oululaisten 18–35-vuotiaiden nuorten aikuisten osallisuutta sekä toiminta- ja työkykyä (Yhdistämö 2023). Kehittämistyötä toteutettiin yhteistyössä kohderyhmän ja heidän kanssaan työskentelevien kanssa välillä 8/2020-4/2023.

Hankkeessa luotiin osallisuutta lisääviä käytänteitä kuten intensiivinen yksilötyö, matalan kynnyksen kohtaamispaikka sekä muita osallisuutta vahvistavia ryhmätoimintoja. Hankkeessa otettiin käyttöön nuoren voimavara- ja ratkaisukeskeinen sosiaalisen kuntoutuksen malli, jonka tuloksena nuorten identiteetti ja pärjäävyys ovat vahvistuneet.

Hankkeessa kehitettiin myös hyvinvointialusta-toimintamallia, alueellista palvelukokonaisuutta, yhdessä kohderyhmänuorten ja eri sektoreiden työntekijöiden kanssa. Sähköiseksi hyvinvointialustaksi valittiin Oulun kaupungin ylläpitämä Nuorten Oulu -verkkosivusto, jonne nuorten matalan kynnyksen palveluita oli jo aiemmin koottu. Hyvinvointialustaa kehitettiin työpajoissa ja työkokouksissa (Vuokila-Oikkonen ja muut 2022). Sähköinen alusta sisältää sekä julkisen palvelujärjestelmän että järjestöjen, asukastoiminnan ja oppilaitosten palveluita.

VamosOulu, Hiljaiset nuoret

Diakonissalaitos ja Oulun kaupunki toteuttavat yhteistyössä Vamos Oulu -hankkeen, jonka tavoitteena on tunnistaa palveluiden ulkopuolella olevien nuorten tarpeet ja tukea heitä kohti koulu- ja työelämää. Hankkeen kohderyhmänä ovat oululaiset 16–29-vuotiaat heikoimmassa asemassa olevat nuoret.

Hankkeessa tehdään kokeilu, jossa hiljaisten nuorten vaikuttamismahdollisuuksia päätöksentekoon kehitetään kokemusasiantuntijoiden avulla. Kokeilu toimii välillä maaliskuu - elokuu 2023. Kaksi kokemusasiantuntijaa työskentelee haavoittuvassa asemassa olevien oululaisten nuorten sekä päättäjien parissa käyden tulevaisuuskeskusteluja heidän kanssaan jalkautumalla paikkoihin missä nuoret ovat. Yksilötasolla osallisuus omassa elämässä kasvaa ja kuntoutujat saavat lisää rohkeutta mennä elämässä eteenpäin.

Kokeilusta toivotaan saatavan lisää käsitystä siitä, keitä ovat ne nuoret, joita ei tavoiteta esimerkiksi kaupungin nuorisopalveluiden olemassa olevien kanavien kautta, ja myös konkreettisia vinkkejä nuorten tavoittamiseen.

[Valpas 2 -hanke](#), Nuorten ystävät ry

Hankkeen kohderyhmänä olivat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat pohjoissuomalaiset nuoret ja aikuiset (15–40-vuotiaat), jotka ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa ja vaarassa tipahtaa palvelujen ulkopuolelle sekä kohderyhmää kohtaavat ammattilaiset. Hankkeen toiminta-aika on 2020 -7/2023.

Hanke on kehittänyt sektorirajat ylittävää matalan kynnyksen toimintaa yhdessä Kittilän ja Posion kuntien, Ylivieskan ja Raahen kaupunkien sekä Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueiden kanssa Nuorten Ystävien valmennuspajamallia soveltaen.

Hanke on kehittänyt yhdessä kumppaneiden kanssa vaativia monialaisia matalan kynnyksen toimintamalleja pilottikuntiin. Rakentuneella matalan kynnyksen toiminnalla on pystytty kehittämään palvelupolkuja asiakkaiden tarpeista käsin ja on kehitetty esimerkiksi päihteitä käyttävän [palvelupolku](#).

Kehitettyjen toimintamallien sekä sosiaalisen kuntoutuksen avulla nuorten ja aikuisten osallisuus, elämänhallinta ja työelämävalmiudet ovat vahvistuneet. Merkittävänä tavoitteena oli myös kuntien ja sairaanhoitopiirien välisen yhteistyön tiivistäminen ja yhteiskehittäjäyys-toimintamallin luominen käytännön työn kokemusten kautta.

Nuorisotyöhanke, Nuorten ystävät ry

Hankkeessa luodaan uusi alueellinen perusnuorisotyön toimintamalli yhdessä Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kuntien kanssa. Hanke on aloittanut vuoden 2022 lopulla ja siitä kaavaillaan 3-vuotista. Hankkeessa laaditaan alueellinen nuorisotyön perussuunnitelma (NUPS). Hankkeen ensimmäisen vuoden aikana kartoitetaan kuntien nuorisotyön työmuotoja sekä niiden vahvuuksia ja kehittämistarpeita.

Nuorten ja ammattilaisten kanssa kehitetyn toimintamallin avulla tuetaan nuorten harrastusmahdollisuuksia, sosiaalisia suhteita, osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia asuinkunnassa, kaveripiirissä ja perheen sisällä. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta vahvistetaan nuoren onnistumisen kokemuksia ja luodaan myönteisiä tulevaisuuden näkymiä.

Nuorten digitaaliset palvelupolut -hanke, Diak

Tutkimuksen ja kehittämistyön perusteella on tiedossa, että nuorten tarpeet ja heille suunnatut palvelut eivät kohtaa ja niiden pirstaleisuus aiheuttaa vaikeuksia. Tarpeita on usein nuorten monilla eri elämänalueilla, ja nuoren on vaikea tietää, mistä lähtisi hakemaan apua. Hankkeen toiminta-aika oli 4/2020–3/2023.

Netissä toimiva maksuton [Zekki](#) kannustaa nuoria pohtimaan omaa hyvinvointiaan ja ohjaa nuoria tarpeenmukaisesti palveluihin. Vastaamalla 10 kysymykseen nuori saa yhteenvedon omasta elämäntilanteestaan. Zekki antaa vastausten perusteella ehdotuksia sopivista matalan kynnyksen palveluista sekä ohjaa lisätiedon äärelle. Zekin kohderyhmä on 15–25-vuotiaat nuoret eri puolilta Suomea. Testi perustuu 3X10D-elämäntilannemittariin, tutkimuksiin ja asiantuntijatietoon (Kainulainen 2019; Kainulainen S, Paananen R 2020).

Itsearviointitestin rinnalla kehitettiin nuorilähtöistä digitaalisen palveluohjautumisen alustaa, joka toimii asuinpaikasta riippumatta. Alustan avulla voidaan vahvistaa nuorten tietoa tukipalveluista ja tukea ohjautumista tarkoituksenmukaisen tuen piiriin oikea-aikaisesti. Lisäksi alustalla tarjotaan nuorille useiden eri järjestöjen tukipalveluja.

Yhdessä osallisuutta -hanke, Diak ja PPsotu

[Yhdessä osallisuutta -hankkeen](#) tavoitteena on ollut edistää yksinäisten ja vaikeuksia elämässään kokeneiden työikäisten ihmisten osallisuutta Pohjois-Pohjanmaalla. Toiminta-aika on 8/2021-9/2023.

Hankkeessa on koottu erilaisia työkaluja, jotka on tarkoitettu helpottamaan kunta-järjestöyhteistyötä ja kuntalaisten osallisuutta. Näitä ovat esimerkiksi asiakasraadit, teemaviikkojen, kohtaamispaikan ja osallistavan budjetoinnin vinkkilistat.

Hankkeen kuudessa pilottikunnassa järjestettiin erilaisia kehittämiskokeiluja: Haapavedellä työttömien iltapalatoiminta, Nivalassa vanhempien aamupalatoiminta, Raahessa työllisyyspalvelujen asiakasraadit, Reisjärvellä matalan kynnyksen hyvinvointitoiminta työelämän ulkopuolella oleville, Sievissä kuntalaisraati, Utajärvellä yhteiskuljetus kylätahtumaan.

Kokeiluista opittua oli esimerkiksi se, että on helpompi osallistua, jos paikalla tapahtumassa on tuttu henkilö tai hän saattaa tapahtumaan. Myös yhdessä tekemisen tärkeys, monitoimijaisen yhteistyön merkitys sekä markkinoinnin miettiminen kohderyhmälle, niin etteivät ihmiset lokeroitu, olivat tärkeitä kokeilun tuloksia.

Muut esiselvityshankkeen yhteistyötapaamiset

Hanke tapasi kevään 2023 aikana ammattilaisia ja asiantuntijoita myös eri yhdistyksistä, seurakunnasta ja palveluista. Yhteistyötahot on esitelty tarkemmin raportin luvussa 3.2. Yhteistyötahojen kanssa järjestetyissä tapaamisissa keskusteltiin ammattilaisten ja asiantuntijoiden tekemistä huomioista koskien lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja osallisuutta. Lisäksi keskustelujen avulla kartoitettiin osallisuutta edistäviä hyviä käytäntöjä. Alle on koottu keskeisimpiä keskusteluissa esille nousseita huomioita ja käytäntöjä. Hankkeissa kehitettyjä käytäntöjä on esitelty jo edellä, joten ne on jätetty tässä kohti mainitsematta.

Huomioita lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden tilasta:

- Lapsiperheet ovat usein vailla turvaverkkoa. Erityisesti yksinhuoltajaperheissä ja yliopistokaupungissa perheiden verkostojen puute korostuu.
- Lapsiperheiden taloudellisen tuen tarve on lisääntynyt. Esimerkiksi lasten harrastuksiin on haettu enemmän avustuksia. Yksinhuoltajaperheissä vähävaraisuus korostuu.
- Maahanmuuttajaisien tavoittaminen on vaikeaa. Koronan jälkeen tavoittaminen on vaikeutunut entisestään.
- Varhaisteini-ikäisten (11-14-v.) poikien kavereiden ja harrastusten puute näyttäisi yleistyneen. Huolenaiheena ollut lasten pelaamisen lisääntyminen.
- Verkostoissa on noussut esille huoli heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden tavoitettavuudesta.
- Huoli nuorten yksinäisyyden lisääntymisestä korostui keskusteluissa. Monilla ei ole keskustelukumppaneita. Someen ja pelaamiseen käytetty aika herätti huolta. Kontaktin saaminen nuoriin oli vaikeutunut.
- Palveluihin hakeutuu paljon nuoria ja nuoria aikuisia, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä ja jotka ovat koulutuksen ja työn ulkopuolella tai vaarassa pudota opinnoista.
- Yli 30-vuotiailla on samalaisia haasteita ja tarpeita kuin nuorilla. Monet heräävät tuen tarpeeseen vasta tässä vaiheessa.
- Lukiolaisten uupuminen ja opinnoista tippuminen on näkynyt enemmän nuorten palveluissa.
- Mielenterveyspalvelujen riittämättömyys nousi toistuvasti esille keskusteluissa. Nuorilta vaaditaan paljon oma-aloitteisuutta palveluihin hakeutumisessa. Monilla ei ole kaveria, joka saattelisi palveluihin.
- Syrjäseuduilla nuoret ovat vaikeasti löydettävissä. Tekemistä ja kohtaamisen paikkoja ei välttämättä ole. Lieveilmiönä havaittu mm. päihteenkäytön lisääntyminen.

Osallisuutta edistäviä käytäntöjä:

- Lasten liikunnan harrastamisen tukeminen Sporttikummitoiminnan (Pelastakaa lapset ry) avulla.
- Lasten osallistaminen kehittämiseen Lapsen ääni -kyselyjen (Pelastakaa lapset ry) avulla.
- Matalan kynnyksen toiminta perheille, esim. perheleirit ja isäryhmät (seurakunta).
- Matalan kynnyksen kohtaamispaikat nuorille ja nuorille aikuisille. Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tavoittaminen esim. jalkautuvan työn avulla. (Walkers, Byströmin Ohjaamo)
- Korona-aikana Oulun Walkersin toimintaan saatiin mukaan kotiin jääneitä nuoria Discord-sovelluksen avulla.
- Nuorten kehittämispäivä, jossa nuoret päässeet kehittämään toimintaa (Byströmin Ohjaamo),
- Matalan kynnyksen keskusteluapu nuorille, Walk-in -terapia (Oulun seurakuntayhtymä).

Osallisuutta edistävä yhteistyö

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella toimii erilaisia asukkaiden hyvinvointiin liittyviä verkostoja. Tällainen on esimerkiksi [osallisuusverkosto](#). ”Osallisuusverkosto tarjoaa alustan tiedonjaolle, yhteiselle ideoinnille ja keskustelulle sekä esittelee hyviä käytäntöjä.” Se on avoin kaikille osallisuudesta kiinnostuneille toimijoille.

Verkostolla on oma Teams-alusta Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen (Pohde) alla, johon kerätään tietoa osallisuutta edistävästä toimintamalleista, tapahtumista sekä materiaalia osallisuusverkoston tapaamisista. Tällä hetkellä verkostolle ollaan hakemassa uutta vetäjää nykyisen siirtyessä muihin tehtäviin.

Sote-toimialueiden järjestöverkostot ovat avoimia kaikille järjestöille ja seurakunnille. Myös hyvinvointialueen työntekijät voivat osallistua tapaamisiin. Tällä hetkellä toimivia verkostoja ovat esimerkiksi Lapset, nuoret ja perheet (Perhe- ja sosiaalipalvelut).

Muita Lapset, nuoret ja perheet -järjestöverkostoja ovat Oulun sisäinen elämäntoimintaverkosto ja koko maakunnan sisäinen LNP-verkosto. Verkostojen edustajien tapaamisessa nousi seuraavia havaintoja: Verkostoissa on noussut esille heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden tavoitettavuuden haasteet: miten heidät löydetään ja miten maakunnan sisäisiä eroja saadaan pienennettyä. Osallisuuden edistämiseksi tarvittaisiin yhteistä toimintasuunnitelmaa: tiedon yhteen tuominen ja yhteistyön tekeminen osallisuutta edistävissä käytännön työssä. Järjestöt kaipaavat tietoa osallisuutta edistävästä keinoista ja kokevat, että yhteinen osallisuuden määritelmä puuttuu.

Vaikuttamistoimielimistä nuorisovaltuustot Pohteella ja eri kunnissa ovat esimerkkejä nuorten osallistumis- ja vaikuttamiskanavista. Ne osallistuvat hyvinvointialueen/kunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä heidän edustaman kohderyhmän palveluiden kannalta.

3.1.3. Katvealueiden selvittäminen

Hankkeessa selvitettiin maakunnan sisällä olevia katvealueita huono-osaisuus- ja osallisuusindikaattoreita tarkastelemalla. Huono-osaisuutta koskevassa aluevertailussa hyödynnettiin Diak:n kehittämää [Huono-osaisuus Suomessa -karttasivustoa](#) (HOS), joka mahdollistaa erilaisten huono-osaisuuden osoittimien tarkastelun ja alueellisten profiilien luomisen (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.). Katvealueiden selvittämisessä huomioitiin hankkeen kohderyhmä eli lapset, nuoret ja lapsiperheet, ja tarkasteluun valikoituivat seuraavat indikaattorit:

- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat
- Nuorisotyöttömyys
- Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat
- 0-17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus

Lisäksi katvealueiden selvittämisessä hyödynnettiin Sotkanetin Erittäin heikko osallisuuden kokemus - indikaattoria, joka pohjautuu THL:n kehittämän osallisuusindikaattorin väittämistä saatuihin vastauksiin ja niistä laskettuun summapistemäärään (THL 2023). Erittäin heikkoa osallisuuden kokemusta on mahdollista tarkastella nuorten ja koko aikuisväestön osalta. Koska nuoret kuuluivat hankkeen kohderyhmään, valikoitui tarkasteluun erittäin heikkoa osallisuutta kokevien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuudet Pohjois-Pohjanmaan eri kunnissa. Yläasteikäisten nuorten osalta oli saatavilla laajimmin kuntakohtaista tietoa.

Katvealueiden selvittämisessä pyrittiin kartoittamaan niitä kuntia, joihin lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskeva huono-osaisuus on kasautunut. Kuntien väliset erot näyttäytyivät indikaattorivertailussa suurina, ja hieman eri kunnat erottuivat eri indikaattoreissa. Vertailua tehtäessä oli kuitenkin tunnistettavissa muutamia kuntia, jotka erottuivat useammassa kohderyhmää koskevissa huono-osaisuuden indikaattoreissa. Näitä kuntia olivat muun muassa Vaala, Pyhäjärvi ja Oulu. Erittäin heikkoa osallisuutta kokeneiden osuuksien tarkastelussa korostuivat osittain samat kunnat. Vuonna 2021 yläasteikäisten erittäin heikko osallisuuden kokemus näyttäytyi suurimpana Vaalassa, Alavieskassa, Utajärvellä, Pyhäjärvellä ja Haapavedellä. Utajärvellä myös koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden osuus oli selvästi suurempi kuin keskimäärin koko maakunnassa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.; Sotkanet 2023.)

Yllä mainittujen indikaattorien perusteella pilotiksi valittiin muutamia kuntia, joihin otettiin yhteyttä ja joita pyydettiin mukaan hankkeeseen. Tavoitteena oli saada mukaan kuntia eri puolilta maakuntaa. Lopulta mukaan saatiin vain yksi kunta, Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa sijaitseva Pyhäjärven kaupunki, jonka asukasluku oli 4964 vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021).

3.2. Toimenpide 2. Täydentävän tiedon tuottaminen

Hankkeessa hankittiin täydentävää tietoa työpajojen, kyselyiden ja haastattelujen avulla. Kohderyhmäksi fokuoitiin nuoret ja nuoret aikuiset. Valinnan perusteena oli nuorten ja nuorten aikuisten viime vuosina lisääntynyt pahoinvointi. Erityisesti koronapandemian aikaiset rajoittamistoimet heikensivät nuorten mahdollisuuksia olla osallisena itselleen tärkeissä ryhmissä, harrastuksissa, tapahtumissa sekä vertais- ja ihmissuhteissa. Mielenterveysongelmat lisääntyivät pandemian aikana entisestään ja jonot mielenterveyspalveluihin pahimmillaan moninkertaistuivat. (Linnanmäki 2022; Valtion nuorisoneuvosto 2023.)

Hyvinvoinnin näkökulmasta haavoittuvassa asemassa olevien nuorten määrä on kasvanut. Mielenterveyden ongelmien lisäksi nuorten kokemus yksinäisyys on lisääntynyt. Esimerkiksi vuonna 2021 toteutetun Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (KOTT) mukaan korkeakouluopiskelijoista joka neljäs koki itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi (Leemann & Virrankari 2022; Parikka ym. 2022). Jo entuudestaan haavoittuvassa asemassa olevat nuoret puolestaan kokivat korona-ajan vaikuttaneen heikentävästi selviytymiseen, tuen saantiin, turvallisuuden tunteeseen ja siirtymävaiheisiin (Kekkonen ym. 2022).

Nuoren määritelmä

Nuorisolain mukaan nuoria ovat alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016). YK:n mukaan nuoria ovat kaikki 15–24-vuotiaat (UN 2013). Nuoria (15-29 v) oli Suomessa hieman alle 960 000 ja Pohjois-Pohjanmaalla hieman alle 80 000 vuonna 2021 (Valtion nuorisoneuvosto).

Kojon (2022) mukaan nuorten ikäryhmän määrittelyn haastavuuden vuoksi nuoruus jää usein politiikassa lapsuuden jalkoihin. Nuoret eivät ole yksi yhtenäinen joukko, sillä heidän elämäntilanteensa, tarpeensa ja intressinsä vaihtelevat niin kuin myös muun ikäisillä.

Nuoria aikuisia on määritelty eri tavoin. Nuorisolain ja täysi-ikäisyyden mukaisesti nuoren aikuisen määritelmä on 18-29 vuotta, kuten esimerkiksi Pohteen tekemässä Minun arkeni ja elämäni -kyselyssä (2021). Nuorisotyön tallentaja Nuoperin mukaan nuori aikuinen on noin 20-35 -vuotias henkilö. Nuoren aikuisen ikämääritelmä on viime aikoina noussut jopa 39-vuotiaaksi asti. Nuorten aikuisten ikäluokissa on tullut esille ilmiö, jota on alettu kutsua aikuisuuden lykkäämiseksi ja nuoruuden pitkittämiseksi (Korhonen 2010).

3.2.1. Nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin selvityksiä pilottikunta Pyhäjärvellä

Hankkeen suunnitelmissa oli pyytää mukaan kaksi pilottikuntaa, jotta tuloksia saataisiin maakunnasta Oulun lisäksi. Pilottikuntien valinta tehtiin HOS:n ja Sotkanetin indikaattorien avulla, kuten edellä Katvealueiden selvittäminen -luvussa on määritelty. Mukaan saatiin yksi pilottikunta, Pyhäjärven kaupunki.

Pilottikuntaa lähestyttiin ensin yhteydenotolla yläkoulun ja lukion rehtoreihin sekä hyvinvointijohtajaan. Kun oli saatu myönteinen suhtautuminen hankkeen toimintaan, seurasi tutkimusluvan pyytäminen ja sen hyväksyminen hyvinvointijohtajan viranhaltijapäätöksellä.

Hankkeen suunnitelmissa oli järjestää Zekki-kysely pilottikunnan oppilaitoksissa sekä monialainen työpaja, jonka aiheena oli kaikkien nuorten mukaan saaminen. Työpajan tavoitteena oli kerätä paikallista tietoa nuorten osallisuudesta monialaisen työskentelyn avulla sekä lisätä ammattilaisten osallisuusosaamista ja eri sektorien yhteistyötä. Zekki-kyselyn tulokset antaisivat ajantasaisen kuvan kyselyyn vastanneiden nuorten hyvinvoinnista, ja tulosten esittely toimisi hyvänä keskustelun herättäjänä monialaisessa työpajassa.

Suunnittelimme Zekki-kyselyn toteuttamisen vaiheet dos. Reija Paanasen (Diak) kanssa yhteistyössä. Sovimme, että Pyhäjärven kyselyn tulokset poimitaan muiden Zekki-vastausten joukosta ja koostetaan graafeina hankkeen käyttöön. Nuorten hyvinvoinnin tilannekuva-analyysin tekivät Sakari Kainulainen ja Reija Paananen Diakista.

Zekki-kysely järjestettiin rehtorien toimesta Pyhäjärven yläkoulun 9. luokan ja lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoille huhtikuussa 2023 kahtena eri päivänä käytännön syistä. Kyselyyn vastasi 71 nuorta. Sen mukaan Pyhäjärven kyselyyn vastanneiden nuorten hyvinvointi oli kohtuullisen hyvällä tasolla ja valtakunnalliseen aineistoon verrattuna samalla tasolla. Parhaat osa-alueet olivat perhe ja asuminen. Heikoimmat osa-alueet olivat itsetunto, resilienssi ja harrastaminen.

3.2.2. Miten saadaan kaikki nuoret mukaan? -työpajat

Hanke järjesti 'Miten saadaan kaikki nuoret mukaan?' -työpajoja pilottikunta Pyhäjärvellä. Ensimmäinen oli ammattilaisten ja vaikuttajanuorten monialainen työpaja ja toinen järjestettiin pilottikunnan työpaja Polun nuorille aikuisille.

Työpajojen työskentelytapana oli Grape People -yhtiön fasilitointikonsepti me-we-us, joka aktivoi koko osallistujaporukan ja se on hyvä tapa saada sekä hiljaiset että äänekkäät osallistujat vuorovaikutukseen. Siinä on kolme vaihetta. Ensin kukin osallistuja miettii asiaa itsekseen ja tekee omia muistiinpanoja. Sen jälkeen ryhmä keskustelelee muistiinpanojen pohjalta ja kirjaa tulokset ylös. Lopuksi kukin ryhmä esittelee omat tulokset muille, ja niistä keskustellaan yhdessä.

Ammattilaisten ja vaikuttajanuorten työpaja

Ammattilaisten ja vaikuttajanuorten työpaja toteutettiin Pyhäjärven kaupungintalolla ja siihen osallistui 13 henkeä, joista kolme oli vaikuttajanuoria (kuva 1). Osallistujia oli Pyhäjärven kaupungin eri sektoreilta (terveys- ja hyvinvointi, työ- ja elinkeino, vapaa-aika, varhaiskasvatus ja koulutus). Lisäksi paikalla olivat edustajat sekä Pohteelta että seurakunnasta. Osallistujat jaettiin työskentelemään kolmeen ryhmään.

Kuva 1. Ammattilaisten ja vaikuttajanuorten monialainen työpaja Pyhäjärvellä.

Pyhäjärven yläkoulun ja lukion Zekki-kyselyn tulokset esiteltiin alustuksena ammattilaisten monialaisessa työpajassa. Kysely ja sen tulokset herättivät paljon keskustelua ja kiinnostusta. Zekki-tulokset lähetettiin Pyhäjärven hyvinvointijohtajalle ja kyselyyn osallistuneiden koulujen rehtoreille työpajan jälkeen. Kyselyn tulokset voivat antaa vinkkejä nuorten osallisuuden ja palvelujen kehittämiseen Pyhäjärvellä.

Työpajatyöskentelyn ensimmäisessä osassa pohdittiin kysymyksiä: Miten saadaan myös heikoimmassa asemassa olevat nuoret mukaan? Millaiset asiat kunnassa edistävät heikoimmassa asemassa olevien nuorten mukaan pääsemistä?

Ryhmien vastauksista nousi esille esimerkiksi seuraavia asioita:

- maksuton/edullinen/mielekäs harrastaminen
- nuorisopalveluiden tavoitettavuus; viestintä ja yhteydenpitovälineet
- nuorten ajan tasalla pitäminen netissä ja koulussa
- tuttujen toimijoiden järjestämä toiminta ja uusiin nuoriin kontaktoituminen
- matalan kynnyksen palvelut ja palveluiden näkyvillä olo
- toimivat ja tarpeenmukaiset, oikea-aikaiset mielenterveyspalvelut
- tunnetaitokasvatus, itsetuntokasvatus
- kaveritaidot.

Ensimmäisen osion toinen kysymys oli: Mitkä asiat kunnassa huolestuttavat nuorten mukaan saamisessa? Keitä on vaikea tavoittaa? Miksi?

Ryhmien vastauksista nousi esille esimerkiksi seuraavia asioita:

- liikkuminen on kallista, jolloin osalla nuorista (sivukylät) ei välttämättä ole mahdollisuutta liikkua näkemään kavereita tai päästä harrastamaan. Tai ei ole sukulaista, joka odottaa kylällä.
- pienituloisuus, taloudelliset haasteet
- vaikea tavoittaa heitä, jotka ei ole mukana harrastustoiminnassa
- mielenterveysongelmat itsellä tai perheessä
- haasteet kotona
- yksinäisyys, ulkopuolisuus
- koulupudokkaat
- syrjäytymisvaarassa olevat nuoret
- varhaisen puuttumisen tärkeys.

Tauon jälkeen työpajan toisessa osiossa pohdittiin konkreettisia keinoja ja yhteistyötä: Mitä uusia konkreettisia keinoja voisi olla nuorten osallisuuden edistämiseksi? Millaisia uusia yhteistyömuotoja voisi kehittää kunnassa nuorten osallisuuden edistämiseksi? Miten kunnassa voitaisiin lähteä edistämään työpajassa nousseita ideoita?

Ryhmien vastauksista nousi esille esimerkiksi seuraavia asioita:

- jalkautuvan työn tekeminen nuorten parissa (sosiaalityöntekijät)
- henkilökohtainen kontakti harrastuksiin houkuttelemiseksi
- moniammatillinen kokoontuminen. Hyvinvointiviikko? > Toimijat tutuiksi
- ideoiden esille tuominen pitäisi olla helpompaa ja nopeampaa:
 - o kaupungin nettisivuille linkki, josta pääsee matalalla kynnyksellä esittämään ideoita milloin vain
 - o ideaboksi koululle
- yhteisiä tapahtumia, joihin kaikki voisivat osallistua
- Wau+0 A: Ideatasolla oleva kokeilu, jossa ikäihmisille tarjotaan kyytiä toimintoihin. Syrjässä asuville nuorille voisi olla vastaava. Tätä voisi edistää samalla kun edistetään alkuperäistä ideaa
- viestinnän hyödyntäminen, mm. aktiivinen some.

Nuorten työpajat

Pilottikunta Pyhäjärven nuorten työpajaan osallistui viisi Työpaja Polun nuorta aikuista. Mukana tukena ja seuraamassa työpajan kulkua olivat työpaja Polun ohjaaja, etsivä nuorisotyöntekijä ja työllisyyskoordinaattori.

Pilottikunnan lisäksi järjestimme työpajan Oulussa ODL:n nuorten työpajanuorille. Siihen osallistui kuusi nuorta aikuista, ja ODL:n työpajan ohjaaja oli mukana tukemassa ja seuraamassa työpajan kulkua. Työpajojen tavoitteena oli kuulla ja osallistaa haavoittuvassa asemassa olevia nuoria, ja selvittää miten osallisuutta voisi käytännössä edistää.

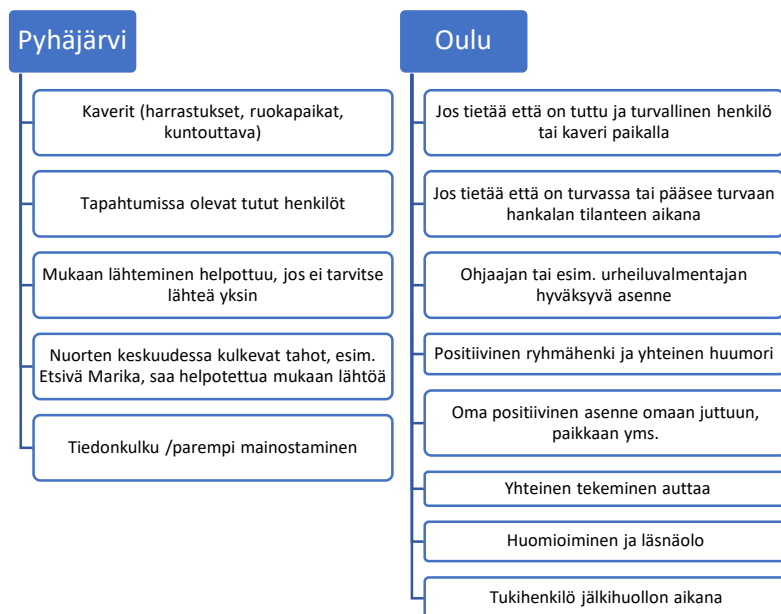
Kaikki molempien nuorten työpajojen osallistujat olivat palvelujen piirissä olevia apua hakeneita nuoria. Hanke jalkautui nuorten luokse, eli menimme Pyhäjärvellä Työntalo Namolle ja Oulussa ODL:n nuorten työpajan tiloihin. Työpajat toteutettiin me-we-us konseptilla kuten ammattilaisten työpaja, mutta molemmissa nuorten työpajoissa ryhmiä oli vain yksi. Työpajojen pelisäännöt oli kerrottu etukäteen nuorille: työpajaan saa osallistua haluamallaan tavalla, eli voi kertoa ajatuksistaan joko kirjoittamalla tai puhumalla. Nuoret saivat halutessaan kirjoittaa vastauksia joko mobiilisovellukseen (Padlet.com) tai paperille. Halutessaan voi myös seurata muiden työskentelyä ja olla vain hengessä mukana. Työpajoissa oli tarjolla syötävää ja juotavaa, ja sillä haluttiin viestiä osallistujille, että heitä arvostetaan.

Kuva 2. Nuorten työpajatyöskentelyä, ODL Oulu.

Nuorten työpajojen tulokset on koottu seuraavilla sivuilla esitettyihin kuvioihin.

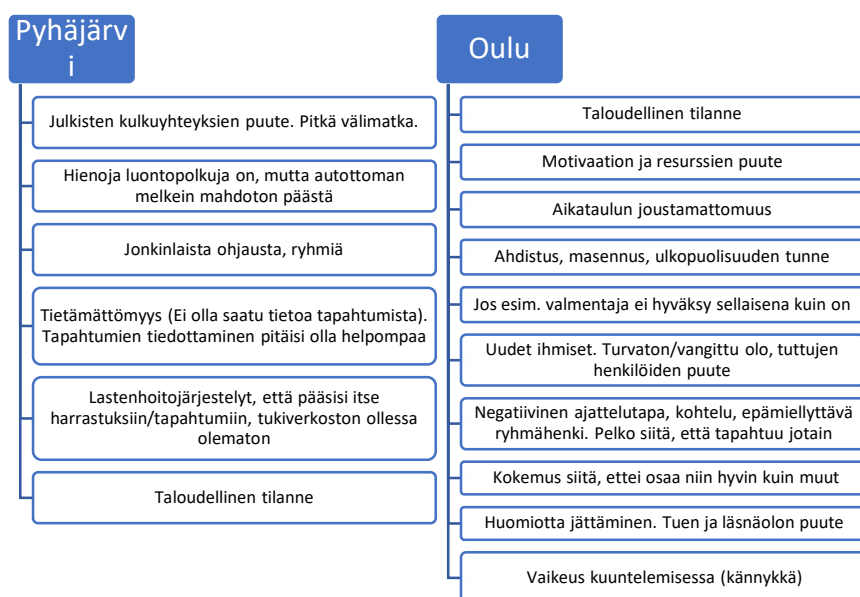
Ensimmäinen kysymys, jota pohdittiin, oli: Millaiset asiat helpottavat mukaan pääsemistä itselle tärkeisiin tapahtumiin, toimintoihin ja palveluihin? Toiminnot voivat olla esimerkiksi harrastuksia, ryhmiä, opiskelua, työskentelyä. Alla olevaan kuvioon 2 on koottu nuorten vastauksia.

Kuvio 2. Pyhäjärven ja Oulun nuorten työpajojen vastauksia kysymykseen: Millaiset asiat helpottavat mukaan pääsemistä itselle tärkeisiin tapahtumiin, toimintoihin ja palveluihin?

Molempien paikkakuntien nuorten vastauksissa yhteistä on kaverin tai tutun henkilön (esim. ohjaaja, etsivä, tukihenkilö) mukana olon tai kannuksen merkitys helpottamassa mukaan pääsemistä.

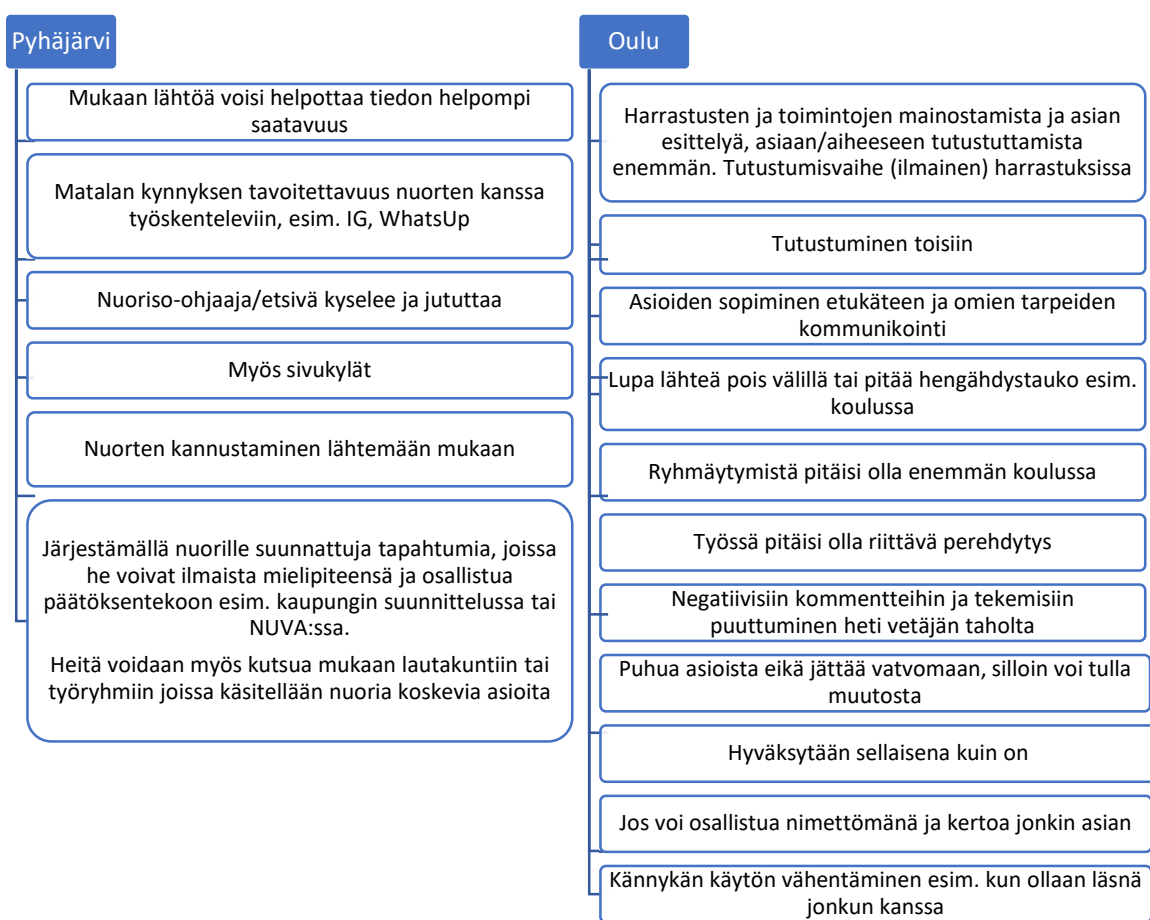
Toinen kysymys, jota pohdittiin, oli: Mikä vaikeuttaa mukaan pääsemistä itselle tärkeisiin tapahtumiin, toimintoihin ja palveluihin? Toiminnot voivat olla esimerkiksi harrastuksia, ryhmiä, opiskelua, työskentelyä. Millaisiin asioihin toivoisitte muutoksia? Puuttuuko jotain? Alla olevaan kuvioon 3 on koottu nuorten vastauksia.

Kuvio 3. Pyhäjärven ja Oulun nuorten työpajojen vastauksia kysymykseen: Mikä vaikeuttaa mukaan pääsemistä itselle tärkeisiin tapahtumiin, toimintoihin ja palveluihin?

Nuorilla oli paljon sanottavaa siihen, mikä vaikeuttaa mukaan pääsemistä. Molempien paikkakuntien nuorten vastauksissa yhteistä on taloudellisen tilanteen vaikutus mukaan pääsemisessä. Pyhäjärvellä nousee esiin julkisten kulkuneuvojen puute ja pitkät etäisyydet.

Kolmas kysymys, jota pohdittiin, oli: Mitä voitaisiin käytännössä tehdä, jotta mukaan pääseminen helpottuisi ja kuulumisen tunne lisääntyisi? Millaisia konkreettisia ideoita tulee mieleen mukaan pääsemisen helpottamiseksi? Seuraavaan kuvioon 4 on koottu nuorten vastauksia.

Kuvio 4. Pyhäjärven ja Oulun nuorten työpajojen vastauksia kysymykseen: Mitä voitaisiin käytännössä tehdä, jotta mukaan pääseminen helpottuisi ja kuulumisen tunne lisääntyisi?

Nuorilla oli paljon ajatuksia siitä mitä konkreettista voisi tehdä, jotta mukaan pääseminen helpottuisi. Esimerkiksi tiedonkulku ja tavoitettavuus, kannustus ovat tärkeitä. Halutaan myös tiettyjä toiminnan pelisääntöjä, jotka helpottaisivat osallistumista.

Kunkin työpajan tulokset koottiin ja toimitettiin työpajoihin osallistuneille ammattilaisille oman osallisuusosaamisen ja nuorten osallisuuden kehittämisen jatkotoimenpiteitä varten.

3.2.3. Ystävyys ja yksinäisyys -kyselyt

Hankkeessa haluttiin pureutua tarkemmin nuorten yksinäisyyden taustalla oleviin syihin. Hankkeen aikana toteutettiin kaksi kyselyä, joissa kartoitettiin nuorten kokemuksia ystävyssuhteiden luonteesta ja tuen saamisesta. Ensimmäinen kysely toteutui maaliskuussa 2023, ja se oli suunnattu Oulun matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa käyville 13–35-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille. Kohtaamispaikkoja olivat Walkers, Valkean Nurkka sekä Yhdistämön kohtaamispaikka. Toinen kysely puolestaan oli suunnattu 13–35-vuotiaille tukea hakeneille nuorille ja nuorille aikuisille. Kyselyä levitettiin etsivän nuorisotyön alueellisten koordinaattorien tuella etsivän nuorisotyön nuorille maakuntaan. Lisäksi kyselyyn saatiin vastauksia ODL:n Nuorten työpajan ja kuntouttavan työtoiminnan sekä Pyhäjärven Nuorten työpaja Polun nuorilta. Toinen kysely toteutettiin huhti-kesäkuussa 2023. Kyselyä levitettiin myös Nuorten ystävien Klubitalo Pölkässä, mutta vastausmäärän jäätyä pieneksi päädyttiin vastaukset jättämään tämän analyysin ulkopuolelle.

Ensimmäiseen kyselyyn vastasi 75 ja toiseen 30 nuorta. Kohtaamispaikkoihin suunnattuun kyselyyn vastanneet olivat keskimäärin nuorempia kuin toiseen kyselyyn vastanneet. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneista noin 71 % oli alle 19-vuotiaita, kun taas toiseen kyselyyn vastanneista noin 67 % oli yli 19-vuotiaita. Molemmissa kyselyissä suurin osa vastanneista oli naisia.

Tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaisina nuoret kokevat ystävyssuhteensa; pystyvätkö he luottamaan ystäviinsä tai tekemään heidän kanssaan itseä kiinnostavia asioita ja kokevatko he ystävien määrän riittävänä. Lisäksi kyselyissä kysyttiin, missä nuoret viettävät aikaa ystäviensä kanssa, kokevatko he itsensä yksinäisiksi ja keneltä he kokevat saavansa tukea. Toiseen kyselyyn lisättiin kysymyksiä sosiaalisen median käytöstä ja sen vaikutuksista: kuinka paljon nuoret viettävät aikaa sosiaalisessa mediassa, ovatko he tulleet siellä syrjityiksi ja ovatko he saaneet uusia ystäviä tai tukea sosiaalisesta median kautta. Kyselyt toteutettiin SurveyPal-kyselytyökalun avulla. Kohtaamispaikkoihin suunnatussa kyselyssä oli kymmenen monivalintakysymystä ja yksi avoin kysymys. Toisessa kyselyssä puolestaan oli 14 monivalintakysymystä ja kaksi avointa kysymystä. Molemmat kyselylomakkeet ovat raportin liitteenä (Liite 1). Oleellisimpia poimintoja kyselyiden tuloksista on koottu seuraavalla sivulla olevaan kuvioon 5.

Kysely 1

Nuorten ja nuorten aikuisten kohtaamispaikat

- Selvä enemmistö vastaajista oli tyytyväisiä ystävyssuhteisiinsa. Kaikilla vastaajilla myös oli ystäviä. Yksinäisyyttä kuitenkin koki 36 % vastaajista.
- Naispuolisilla vastaajilla kokemus ystäviin luottamisesta ja mahdollisuudesta viettää näiden kanssa aikaa haluamallaan tavalla oli heikompi kuin muilla. Vain 48,5 % oli täysin samaa mieltä siitä, että heillä on ystävä tai ystäviä, joihin he voivat luottaa. Tyytymättömyys korostui alle 26-v. nuorten naisten kohdalla.
- Vain 50,7 % vastaajista koki saavansa tukea perheeltään. Sukupuolensa 'muuksi' määrittelevistä vain alle neljännes koki saavansa perheeltään tukea. Naispuoliset vastaajat saivat muita enemmän tukea perheeltään ja koulusta. Ystäviltään tukea sai 81,3 % vastaajista.
- Yksinäisyyttä kokevat vastaavat olivat keskimääräistä tyytymättömiä ystävyssuhteisiinsa. Yksinäisyyttä kokevista vastaajista sukupuolensa 'muuksi' määrittelevät olivat selvästi muita tyytyväisempiä ystävyssuhteisiinsa. Heistä 75 %:lla oli yli 10 ystävää, kaikki kokivat ystäviä olevan riittävästi ja kaikilla oli ystäviä, joihin pystyi luottamaan. Yksinäisyyttä kokevista naispuoliset vastaajat olivat ystävyssuhteisiinsa tyytymättömiä.
- 9,3 % vastaajista vietti ystäviensä kanssa eniten aikaa netissä. Ystävien kanssa ajan viettäminen netissä oli itsensä yksinäiseksi kokevilla muita yleisempää. Yksinäisyyttä kokevista vastaajista 18,5 % vietti ystäviensä kanssa eniten aikaa netissä, ja vastaava osuus yksinäisyyttä kokevien miesten kohdalla oli jopa 42,9 %.

Kysely 2

Maakunnan etsivä nuorisotyö, Nuorten työpaja Polku, ODL Nuorten työpaja ja ODL Starttipajat

- Yksinäisyyden kokemukset korostuivat. 70 % vastaajista koki yksinäisyyttä ja yksinäisimpiä olivat miehet. 16,8 %:lla vastaajista ei ollut yhtään ystävää. Miespuolisista vastaajista neljännellä ei ollut yhtään ystävää.
- Kyselyyn 2 vastanneet nuoret olivat tyytymättömiä ystävyssuhteidensa laatuun kuin kyselyyn 1 vastanneet. Voimakkaampi tyytymättömyys tuli esille jokaisen kysymyksen kohdalla. Tyytymättömiä olivat miespuoliset ja sukupuolensa muuksi määritelleet vastaajat. Ystäviltä tukea koki saavansa vain 63,3 %.
- Ystävien kanssa eniten netissä aikaa viettävien vastaajien osuus oli kolminkertainen kyselyn 1 vastaajiin nähden. Kaikista vastaajista 30 % ja miehistä 50 % vietti ystävien kanssa eniten aikaa netissä.
- Vastaajista 40 % koki saaneensa apua ongelmiinsa sosiaalisesta mediasta. Somesta oli saatu mm. vertaistukea ja rohkeutta sosiaalisiin tilanteisiin. Toisaalta somen oli koettu aiheuttavan ulkonäköpaineita ja heikentävän läsnäoloa.
- 10 % koki tulleen syrjityksi somessa. Heistä kaikki olivat naisia ja yleisintä syrjintää koettiin tuleminen oli 13-15-vuotiailla. Syrjintää kokeneet viettivät enemmän aikaa somessa kuin muut.
- Naiset viettivät eniten aikaa somessa ja miehet vähiten. Naisista 31,6 % vietti somessa päivittäin yli 8 tuntia, kun miehistä vastaava osuus oli 12,5 %. Ystäviä somen kautta saaneita oli vähiten miehistä, mutta toisaalta miehet saivat somesta naisia useammin apua ongelmiinsa. Sukupuolensa muuksi määritelleistä kaikki kokivat saavansa somesta apua.

Yhteenvetoa ja kehittämistarpeita:

- Alle 26-vuotiaiden tyttöjen ja nuorten naisten tyytyväisyys ystävyssuhteisiin näyttöä heikompana kuin muilla. Syitä esimerkiksi nuorten naisten heikommalle luottamukselle ystävyssuhteissa olisi syytä selvittää tarkemmin. Kyselyn 2 mukaan somessa koettu syrjintä oli yleisintä nuorilla naispuolisilla vastaajilla. Vastaajajoukko oli pieni, eikä yleistä kyselyn perusteella voi tehdä. Kuitenkin tärkeää on, että nettikiusaamista ennaltaehkäiseviin toimiin sekä kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen panostetaan.
- Yksinäisyyden ja ystävyssuhteisiin liittyvät tyytymättömyyden kokemukset korostuivat tuen piirissä olevien ja erityisesti miespuolisten vastaajien kohdalla. Poikien ja nuorten miesten pahoinvointi ja yksinäisyys mahdollisesti tunnistetaan ja tukea haetaan vasta siinä vaiheessa, kun haasteet ovat kasautuneet. Huomiota tulisi kiinnittää poikien ja nuorten miesten pahoinvoinnin ja yksinäisyyden tunnistamiseen sekä sosiaaliseen vahvistamiseen varhaisessa vaiheessa. Tärkeää on myös luoda mahdollisuuksia kasvokkain toteutuville kohtaamisille sekä pohtia keinoja nuorten miesten tavoittamiseksi.
- Kyselyn 1 perusteella yksinäisyyttäkin kokevat sukupuolensa muuksi määritelleet vastaajat olivat tyytyväisiä ystävyssuhteisiinsa. Heidän kohdallaan yksinäisyyden taustalla onkin mahdollisesti enemmän muita kuin ystävyssuhteisiin liittyviä syitä. Sukupuolensa muuksi määritelleiden perheeltä saatu tuki näyttöä kyselyssä 1 selvästi vähäisempänä kuin muilla vastaajilla. Vanhempien tukeminen seksuaalisuuteen liittyvien asioiden esille nostamisessa ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten kohtaamisessa mahdollisesti lisäisi nuorten kokemusta kohdatuksi ja tuetuksi tulemisesta omassa perheessä.

Kuvio 5. Ystävyys ja yksinäisyys -kyselyiden yhteenveto.

3.2.4. Neuroepätyypillisten nuorten aikuisten haastattelut

Hanke keräsi kokemustietoa nuorilta myös haastatteluiden avulla. Haastateltavina oli viisi 18–35-vuotiaasta nuorta aikuista, joilla on diagnosoitu ADHD tai autismikirjon häiriö, ja jotka ovat neuropsykiatriseen häiriöön liittyvien oireiden, toimintakyvyn haasteiden tai muiden haasteiden vuoksi kokeneet tarvitsevansa tukea esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvuluista tai muista palveluista. Haastateltavat olivat haastattelun ajankohtana työn ja koulutuksen ulkopuolella. Lähes kaikki haastateltavista olivat myös neuropsykiatrisen häiriön diagnoosin aikuisiällä saaneita. Haastateltavien rekrytoinnissa hanketta auttoivat Oulun diakonissalaitos, Auta Lasta ry, autismlititto sekä ADHD-liitto.

Tarve haastatteluihin nousi esille erityisesti yhdistyksissä sekä nuorille suunnatuissa palveluissa ja hankkeissa työskentelevien ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Keskusteluissa ilmeni, että palveluihin hakeutuu paljon nuoria ja nuoria aikuisia, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä ja jotka ovat koulutuksen ja työn ulkopuolella tai vaarassa pudota opinnoista. Ulkopuolelle jääminen monilla elämän osa-alueilla ja haasteiden kasaantuminen oli näyttäytynyt yleisenä nuorilla, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä.

Haastatteluissa käsiteltiin haastateltavien kokemuksia kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta elämän eri osa-alueilla. Haastattelurunko on raportin liitteenä (Liite 2). Ajanjaksollisesti haastattelut keskittyivät nuoreen aikuisuuteen, mutta haastatteluiden aikana nousi esille myös haastateltavien varhaisempia kokemuksia. Haastattelut nauhoitettiin, ja haastatteluiden jälkeen nauhoitteet käytiin tarkasti läpi analyysia varten. Haastattelut toteutuivat toukokuussa 2023. Haastatteluista neljä toteutui kasvotusten ODL säätiön asiakastiloissa ja yksi Microsoft Teams -sovelluksen välityksellä.

Haastattelujen analyysin yhteenveto ja aineiston pohjalta nousseet kehittämistarpeet on esitelty seuraavalla sivulla kuviossa 6. Haastatteluista tehtiin myös oma julkaisunsa, jonka pääsee lukemaan tästä [linkistä](#).

Sosiaaliset suhteet

Haastatteluista noussutta:

- Koulukiusaamiskokemukset olivat yleisiä. Kiusaamiskokemusten koettiin aiheuttaneen luottamisen vaikeutta ihmissuhteissa. Uusiin ihmisiin tutustuminen oli monille vaikeaa.
- Mielenterveyden haasteet olivat aiheuttaneet kotiin eristäytymistä sekä vaikeutta pitää yllä ihmissuhteita.
- Monet haastateltavista kokivat yksinäisyyttä
- Puoliso ja vanhemmat olivat mahdollistaneet arjen sujumisen sekä tuoneet taloudellista turvaa monille haastateltavista.

Turvaa ja yhteyksiä luovat elinympäristöt ja palvelut

Haastatteluista noussutta:

- Uupuminen oli useimmiten syynä opiskelu- ja työelämästä tippumiseen. Myös opiskelu- ja työyhteisöihin mukaan pääseminen oli koettu vaikeana.
- Taloudellinen niukkuus kavensi mahdollisuuksia toteuttaa itselle tärkeitä asioita.
- Digitaaliset ympäristöt, vertaistukiryhmät sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja toiminnot olivat mahdollistaneet yhteyden saamisen muihin ihmisiin. Tärkeänä pidettiin, että osallistuminen oli mahdollista itselle luontevalla tavalla.
- Tiedon olemassa olevista palveluista, tuista ja omista oikeuksista koettiin olevan vaikeasti saatavilla.
- Uusiin tilanteisiin lähtemiseen ja asioiden selvittämiseen toivottiin tukea.
- Kohtaamisilta toivottiin erityisesti omien tarpeiden ja toiveiden huomioimista.

Yhteiskunnan jäsenyyttä

Haastatteluista noussutta:

- Haastateltavat olivat koulutuksen ja työn ulkopuolella. Tulevaisuuden alavalintoja pohdittiin erityisesti yksilöllisestä näkökulmasta: millainen työ on juuri itselle sopiva ja mikä itseä kiinnostaa. Kuormittavien tekijöiden minimoimista tulevaisuuden ammatissa pidettiin tärkeänä.
- Omat vaikuttamismahdollisuudet koettiin usein heikkoina. Oma asemaa ei aina koettu sellaisena, että vaikuttaminen ympäristön tai yhteiskunnan asioihin olisi mahdollista.
- Äänestäminen, adressien kirjoittaminen, tutkimuksiin osallistuminen sekä avoimen keskustelun käyminen itselle tärkeistä asioista nähtiin tärkeinä vaikuttamisen keinoina

Kehittämistarpeet:

- Koulukiusaamista ennaltaehkäisevien toimien vahvistaminen ja varhaisen tuen lisääminen. Koulukiusaamiskokemusten huomioiminen nuorten neopsy- aikuisten kuntoutuksessa.
- Luottamuksen lisääntyminen mielenterveyttä ja sosiaalista toimintakykyä vahvistamalla. Konkreettinen tuki kotoa lähtemiseen ja uusiin tilanteisiin menemiseen.

Kehittämistarpeet:

- Erilaisuutta ja erilaisia tarpeita huomioivan työ- ja opiskelu-elämän vahvistaminen.
- Palveluita koskevan tiedon kokoaminen yhteen paikkaan ja helposti saataville. Tiedon saamisen mahdollistaminen matalalla kynnyksellä.
- Ihmisen omia tarpeita ja toiveita huomioivan tuen tarjoaminen. Joustavat palvelut.
- Yli 29-vuotiaana neuropsykiatrisen häiriön diagnoosin saaneiden tuen saamisen turvaaminen.
- Ilmaisten harrastusmahdollisuuksien lisääminen. Uusien elämysten mahdollistaminen kulttuurieduin.
- Tuki uusien yhteyksien luomiseen (matalan kynnyksen kohtaamispaikat, kohti omia kiinnostuksen kohteita)
- Vahvuuksien hyödyntäminen osaksi kuntoutumista (esim. luovuus, taide)

Kehittämistarpeet:

- Taloudellinen tuki joustavalla aikataululla toteutuviin opintoihin. Tieto eri mahdollisuuksista helposti saataville.
- Tiedon lisääminen vaikuttamisesta – Mitä kaikkea on vaikuttaminen?
- Vaikuttaminen osaksi palveluja ja kuntoutumista. Uusien ja luovien vaikuttamiskeinojen hyödyntäminen esimerkiksi sosiaalisessa kuntoutumisessa.

Kuvio 6. Haastatteluiden yhteenveto ja aineiston pohjalta nousseet kehittämistarpeet.

3.3. Toimenpide 3. Suuntaviivoja osallisuuden tiekarttaan

3.3.1. Yhteenveto lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden tilasta Pohjois-pohjanmaalla

Tehdyn selvityksen perusteella pohjoispohjalaisten lapsiperheiden osallisuutta heikentävät erityisesti pienituloisuus ja turvaverkkojen puute. Vähävaraisuus ja verkostojen puute korostuu yksinhuoltajaperheissä. Myös mielenterveys- ja päihdeongelmat, avun saamisen vaikeus ja läheisen väkivallan uhriksi joutuminen ovat heikentäneet lapsiperheiden osallisuuden kokemusta. Aikaisempien selvitysten mukaan pohjoispohjalaisten lasten ja nuorten huolenaiheina ovat olleet erityisesti turvallisten aikuisten ja tilojen vähäisyys, kiusaaminen sekä vanhempien taloudelliset vaikeudet ja jaksaminen. Selvityksessä ilmeni myös, että vanhempien huoli lasten ja erityisesti varhaisteini-ikäisten poikien runsaasta pelaamisesta ja kavereiden puutteesta on lisääntynyt.

Toimenpiteet lasten ja lapsiperheiden yksinäisyyden ehkäisemiseksi ovat olleet maakunnassa riittämättömiä ja osallisuutta vahvistavat ennaltaehkäisevät toiminnot ovat osoittautuneet irrallisiksi. Järjestöt ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden tavoittamisen vaikeuteen. Myös maahanmuuttajaisien tavoittaminen on osoittautunut haasteelliseksi.

Pohjoispohjalaisten nuorten ja nuorten aikuisten osallisuutta puolestaan haastavat yksinäisyyden kokemukset, mielenterveysongelmat, taloudelliset haasteet sekä vaikeus kiinnittyä tulevaisuuteen. Myös lähtemisen vaikeus, sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät haasteet sekä keinottomuus löytää ratkaisuja omiin tilanteisiin ovat heikentäneet haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten osallisuutta. Yksinäisyys ja ystävien puute korostuu hankkeessa tehtyjen kyselyjen perusteella tuen piirissä olevien ja erityisesti tuen piirissä olevien nuorten miesten kohdalla. Hankkeen toteuttamisessa haastatteluissa puolestaan nousi esille neuroopätyypillisten nuorten aikuisten kokema tarve opiskelu- ja työelämän joustavuudelle. Myös opiskelu- ja työyhteisöihin mukaan pääseminen oli monille vaikeaa.

Mielenterveyspalvelujen riittämättömyys ja toive varhaisen vaiheen mielenterveyden tuesta nousi toistuvasti esille selvityksen aikana. Haastatteluissa ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa käydyissä keskusteluissa ilmeni myös, että nuorilta ja nuorilta aikuisilta vaaditaan paljon oma-aloitteisuutta palveluiden ja toimintojen löytämisessä ja niihin hakeutumisessa. Sivukylissä nuorten tavoittamista haastaa yhteisten kohtaamispaikkojen puute. Kaikilla sivukylänuorilla ei myöskään taloudellisen niukkuuden vuoksi ole mahdollisuuksia liikkua harrastuksiin tai näkemään kavereita. Selvityksen mukaan pienituloisuus rajoittaaakin erityisesti liikkumisen, harrastamisen ja arjesta irtautumisen mahdollisuuksia.

Selvityksen perusteella myös sosiaalisen median käytöllä on vaikutuksia nuorten ja nuorten aikuisten osallisuuteen. Sosiaalinen media ja muut digitaaliset ympäristöt vaikuttaisivat lisäävän vertaistuen saamisen mahdollisuuksia paikkakunnasta riippumatta. Lisäksi ne voivat rohkaista nuoria olemaan yhteydessä toisten nuorten kanssa. Runsas ajan viettäminen sosiaalisessa mediassa voi kuitenkin myös viedä aikaa kasvokkaisilta kohtaamisilta ja läsnäololta sekä vaikeuttaa kontaktin saamista nuoriin.

Nuorten päätösvaltaa omista asioistaan on aikaisemmissa selvityksissä suositeltu lisäävän. Tarve nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen nousi esille myös hankkeen työpajoissa ja haastatteluissa. Nuoret pitivät tärkeänä, että he pääsivät jakamaan omia ajatuksiaan, ja he toivoivat heitä otettavan enemmän mukaan suunnitteluun. Osa nuorista kokee vaikuttamismahdollisuutensa vähäisinä.

3.3.2. Suuntaviivoja osallisuuden tiekarttaan

Selvityksen pohjalta hahmottui kolme kokonaisuutta, joihin heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden edistämiseksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota Pohjois-Pohjanmaan kunnissa. Kokonaisuuksia olivat *mahdollisuus harrastamiseen ja arjesta irtautumiseen, mahdollisuus kohtaamisiin sekä mahdollisuus vaikuttaa*. Lisäksi *Kohderyhmää huomioiva viestintä* nivoutuu kaikkiin edellä mainittuihin kokonaisuuksiin.

On huomioitava, että hanke ei toiminta-aikansa puitteissa ole pystynyt kartoittamaan kaikkien haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten tai perheiden osallisuuden tilaa tai kaikkia jo olemassa olevia osallisuuden käytäntöjä. Tämä esiselvitys antaa kuitenkin suuntaviivoja heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden edistämiseksi.

Mahdollisuus harrastamiseen ja arjesta irtautumiseen

Pohjois-Pohjanmaan kunnista valtaosa on lähtenyt edistämään heikoimmassa asemassa olevien lasten mahdollisuuksia harrastaa. Kunnista 27 hyödyntää [Harrastamisen Suomen mallia](#), jonka tavoitteena on mahdollistaa mieluisa ja maksuton harrastus jokaiselle lapselle ja nuorelle koulupäivän yhteydessä. Lisäksi harrastamista on tuettu perustamalla liikuntaryhmiä liikuntaseurojen ulkopuolella oleville lapsille. Lasten harrastamista tukevat myös järjestöt. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry tarjoaa sporttikummitoimintaa, joka on tarkoitettu lapsille ja nuorille, joiden vanhemmilla on rajalliset mahdollisuudet tukea lasta harrastamisessa. Sporttikummin ollessa lapsen kanssa vanhemmalla on myös mahdollisuus päästä omille asioilleen.

Vanhempien omaa harrastamista ja virkistäytymistä rajoittavat pienituloisuus ja lastenhoitoavun puute. Kuntien olisikin tärkeää pohtia keinoja maksuttoman lastenhoidon mahdollistamiseksi erityisesti tukiverkkoja vailla olevien yksinhuoltajaperheiden kohdalla. Taloudellinen niukkuus heikentää myös heikoimmassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten harrastamisen ja arjesta irtautumisen mahdollisuuksia. Vähävaraisten lapsiperheiden ja nuorten osallisuutta on mahdollista edistää maksuttomia tapahtumia ja harrastuksia tarjoamalla. Kulttuurielämästä ja taiteen harrastamisesta osalliseksi pääsemistä on mahdollista tukea vähävaraisille suunnatuin kulttuurieduin; esimerkiksi [Kaikukortti](#) on otettu jo osassa Pohjois-Pohjanmaan kunnista käyttöön. Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla on kuitenkin syytä huomioida, että lähteminen yksin uusiin tilanteisiin voi olla vaikeaa. Lähtemistä voi helpottaa tukihenkilö tai tuttu henkilö paikan päällä.

Luonto tarjoaa kunnissa edullisia virkistäytymisen mahdollisuuksia. Luontokohteet sijaitsevat kuitenkin usein kauempana kuntien keskuksista, mikä heikentää pienituloisten mahdollisuuksia päästä nauttimaan niistä. Osallisuuden edistämisen näkökulmasta kyytimahdollisuuksien lisääminen etenkin pienemmissä kunnissa olisi tärkeää. Esimerkiksi yhteiskyydit luontokohteisiin ja tapahtumiin voisivat lisätä heikoimmassa asemassa olevien kokemusta mukaan pääsemisestä. Toisaalta myös keskusten lähellä oleviin luontokohteisiin panostaminen luo mahdollisuuksia vähävaraisille päästä nauttimaan luonnosta ja kohtaamaan muita kuntalaisia. Sivukylillä asuvien vähävaraisten nuorten mahdollisuuksia päästä harrastamaan ja näkemään kavereita tulisi myös edistää esimerkiksi yhteiskyytejä järjestämällä.

Mahdollisuus kohtaamisiin

Heikoimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja lapsiperheiden yksinäisyyttä voidaan ehkäistä tarjoamalla tilaisuuksia kohtaamisille. Esimerkiksi erilaiset ryhmät ja kohtaamispaikat luovat mahdollisuuksia tavata toisia samankaltaisissa elämäntilanteissa olevia. Äiti- ja isäryhmät tarjoavat mahdollisuuden vertaistuen saamiselle ja verkostoitumiselle. Vähävaraisten lapsiperheiden kohdalla esimerkiksi maksuttoman aterian tarjoaminen ja mielekkään tekemisen mahdollistaminen lapsille kohtaamisen yhteydessä voi helpottaa lapsiperheiden arkea ja motivoida vanhempia osallistumaan.

Nuorille ja nuorille aikuisille suunnatut matalan kynnyksen avoimet kohtaamispaikat ja toiminnot luovat mahdollisuuksia uusiin ihmisiin tutustumiselle ja ihmisten kohtaamiselle. Nuorten omiin toiveisiin ja tarpeisiin perustuva merkityksellinen toiminta puolestaan tukee nuorten mielen hyvinvointia ja lisää osallisuuden kokemusta. Esimerkiksi taide, musiikki ja luonto voivat antaa nuorille mahdollisuuden käsitellä omia tunteitaan.

Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten kokemusmaailmaa leimaa usein ulkopuolisuuden tunne, minkä vuoksi turvallisen ilmapiirin luominen kohtaamisen tiloissa on ehdottoman tärkeää. Turvallisen aikuisen läsnäolo sekä mahdollisuus halutessaan vetäytyä toiminnoista helpottaa nuorten mukaan lähtemistä. Myös kannustus ja henkilökohtainen saattaja helpottaa uusiin paikkoihin menemistä. Kohtaamisen tiloja kehitettäessä on huomioitava, miten haavoittuvimmassa asemassa olevat nuoret ja nuoret aikuiset löydetään ja miten heidät saadaan lähtemään mukaan toimintoihin. Palveluiden näkyvillä olon lisäksi jalkautuva työ nuorten ajanviettopaikkoihin mahdollistaa tavoittamaan nuoria, jotka eivät välttämättä oma-aloitteisesti lähde mukaan toimintoihin.

Erilaiset digitaaliset ympäristöt mahdollistavat myös kohtaamisen muiden nuorten ja vertaisten kanssa. Lisäksi niistä on mahdollista saada tukea erilaisiin haasteisiin elämässä. Valtakunnallisia nuorten digitaalisia kohtaamispaikkoja ovat muun muassa Pelastakaa Lapset ry:n [Netari-nettinuorisotalo](#) ja Mieli ry:n [Sekasin gaming](#). Myös paikallisia nettinuorisotaloja on perustettu osassa kunnista. Digitaalisia menetelmiä hyödyntämällä on myös mahdollista tavoittaa palvelujen pariin nuoria, jotka ovat jumiutuneet koteihinsa ja joiden kontaktit ikätovereihinsa ovat vähäisiä. Digitaalisia menetelmiä (esim. Discord) olisikin tärkeää sulauttaa myös osaksi paikallisten palvelujen toimintaa. Nuoret pitävät myös tärkeänä, että työntekijät ovat helposti tavoitettavissa esimerkiksi WhatsApp- tai Instagram-sovellusten kautta.

Erilaisuutta ja erilaisia tarpeita huomioivan työ- ja opiskeluelämän vahvistuminen lisäisi todennäköisesti heikoimmassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten mahdollisuuksia valmistua opinnoistaan ja päästä mukaan työelämään. Yhteisöllisyyden edistäminen sekä joustavien työskentely- ja opiskelumenetelmien mahdollistaminen työpaikoilla ja oppilaitoksissa voisi lisätä nuorten kokemusta osallisuudesta sekä ehkäistä työssä ja opinnoissa uupumista. Nuoret tarvitsevat myös tiivistä tukea opintojen aikana ja työelämään siirtyessään.

Mahdollisuus vaikuttaa

Lasten ja perheiden mahdollisuuksia vaikuttaa omiin ja ympäristönsä asioihin voidaan lisätä esimerkiksi alueellisia lapsiraateja sekä lapsi- ja perheneuvostoja perustamalla. Heikoimmassa asemassa olevien lapsiperheiden vaikuttamisen mahdollisuuksia voivat rajoittaa muun muassa kulkemisen ongelmat ja lastenhoitoavun puute, minkä vuoksi vaikuttamisen keinot on tärkeää tuoda lähelle lapsiperheiden omaa arkea. Esimerkiksi sähköiset vaikuttamisen kanavat mahdollistavat äänen kuuluviin saamisen paikasta riippumatta. Kuntakohtaiset digiraadit mahdollistavat oman kunnan asioihin vaikuttamisen. Kuntalaisten vaikuttamista voidaan edistää myös esimerkiksi luomalla kunnan internetsivustolle linkki, jonka kautta kuntalaiset pystyvät matalalla kynnyksellä esittämään ajatuksiaan haluamanaan ajankohtana.

Syrjässä tai muutoin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ääni kuuluu harvoin päätöksenteossa, eivätkä he välttämättä hakeudu nuorten paikallisiin vaikuttamiseliimiin. Heikoimmassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten vaikuttamismahdollisuuksia omissa ja ympäristönsä asioissa on mahdollista lisätä kokemustoimijoiden avulla. Kokemustoimijoita voidaan esimerkiksi kutsua mukaan kunnissa toimiviin lautakuntiin ja työryhmiin. Lisäksi haavoittuvassa asemassa oleville nuorille voidaan järjestää tapahtumia ja työpajoja, joissa he voivat ilmaista mielipiteensä ja osallistua päätöksentekoon. Osalle nuorista voi olla vaikeaa tuoda ääneen esille ajatuksiaan. Kaikkien äänen kuuluville saamista edistääkin turvallinen ilmapiiri ja se, että omia ajatuksia on mahdollista tuoda esille eri keinoin; esimerkiksi kirjoittamalla tai ääneen puhumalla. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia on mahdollista lisätä myös esimerkiksi sähköisin kyselyin tai kouluille sijoitetuin ideaboksein.

Merkityksellisyiden kokemusta lisää myös mahdollisuus vaikuttaa omiin palveluihin. Palveluissa heikoimmassa asemassa olevat nuoret ja nuoret aikuiset on mahdollista ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun monin eri keinoin. Esimerkiksi nuorten kehittämispäivät, työpajat ja sähköiset kyselyt mahdollistavat yhteisen toiminnan suunnittelun. Ympäristön ja yhteiskunnan asioihin vaikuttaminen on mahdollista ottaa laajemminkin osaksi palveluja. Uusien ja luovien vaikuttamiskeinojen hyödyntäminen ja esimerkiksi erilaisten tempausten järjestäminen yhdessä nuorten kanssa voi lisätä kokemusta vaikuttamisesta.

Nuorten yleisen tietoisuuden lisääminen vaikuttamisesta voisi edistää heikoimmassa asemassa olevien nuorten osallisuutta. Nuorten kanssa olisi tärkeää keskustella siitä, mitä vaikuttaminen on, millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia on olemassa ja mitä merkitystä vaikuttamisella on. Omalla vaikuttamisella aikaansaatuun konkreettisten muutosten näkemiseen esimerkiksi omassa lähiympäristössä voi lisätä merkityksellisyiden kokemusta.

Kohderyhmää huomioiva viestintä

Osallisuuden edistämiseksi tehdään töitä niin kunnissa, järjestöissä, seurakunnissa kuin hyvinvointialueella. Tiedon olemassa olevista palveluista ja mahdollisuuksista koetaan kuitenkin olevan usein vaikeasti saatavilla. Tiedon kokoaminen erilaisista palveluista (ml. digitaaliset palvelut) yhteen paikkaan helpottaisi omaan tilanteeseen sopivan toiminnan ja avun löytämistä sekä mukaan lähtemistä. Nuorten ja nuorten aikuisten tavoittamiseksi palveluista ja tapahtumista viestimisen on myös tärkeää toteuttaa monipuolisesti sosiaalisen median eri kanavia (esim. Instagram, Youtube, TikTok, Facebook, WhatsApp) hyödyntäen. Myös olemassa olevista paikallisista vaikuttamisen mahdollisuuksista viestiminen monikanavaisesti voisi edistää heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten mahdollisuutta saada oma äänensä kuuluviin.

Toimintoja, tiloja ja tapahtumia markkinoitaessa on myös tärkeää huomioida, että kohderyhmä ei lokeroidu tai leimaudu. Kohderyhmää leimaamattomien termien käyttäminen sekä ymmärrettävä ja selkeä kieli kaikessa viestimisessä voi lisätä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tavoitettavuutta.

Seuraavan sivun kuvioon 7 on koottu suuntaviivoja tiekarttaan Pohjois-Pohjanmaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden edistämiseksi.

SUUNTAVIIVOJA OSALLISUUDEN TIEKARTTAAN

Mahdollisuus harrastamiseen ja arjesta irtautumiseen

- Maksuttomat harrastusmahdollisuudet ja tapahtumat heikoimmassa asemassa oleville lapsille, nuorille ja lapsiperheille (mm. Harrastamisen Suomen malli, Kaikukortti)
- Maksuton lastenhoitoapu vähävaraisten ja vailla tukiverkkoa olevien vanhempien harrastamisen ja virkistytymisen tukemiseksi.
- Tukihenkilö lähtemistä helpottamaan/Tuttu henkilö paikan päällä
- Kytymahdollisuuksien lisääminen syrjässä asuville. Esim. yhteiskyydit tapahtumiin, luontokohteisiin ja harrastuksiin.

Mahdollisuus kohtaamisiin

- Kohtaamispaikat tukiverkkoa vailla oleville ja vähävaraisille lapsiperheille. Esim. maksuttoman aterian tarjoaminen kohtaamisten yhteydessä.
- Nuorten ja nuorten aikuisten matalan kynnyksen avoimet kohtaamispaikat ja toiminnot, joissa turvallinen ilmapiiri ja läsnäolo keskiössä. Osa nuorista tarvitsee tiivistä tukea uusiin tilanteisiin menemisessä.
- Taide- ja luontolähtöiset menetelmät osaksi nuorten palveluja
- Heikoimmassa asemassa olevien nuorten tavoittaminen jalkautuvan työn avulla.
- Digitaalisten menetelmien hyödyntäminen nuorten tavoittamisessa (esim. Discord)
- Nuorten miesten pahoinvoinnin ja yksinäisyyden tunnistaminen. Nuorten miesten tavoittaminen.
- Erilaisuutta ja erilaisia tarpeita huomioivan työ- ja opiskelu-elämän vahvistuminen. Tiivis tuki opintojen aikana ja työelämään siirtyessä.

Mahdollisuus vaikuttaa

- Vaikuttamisen keinot lähelle lapsiperheiden omaa arkea (esim. sähköiset vaikuttamisen kanavat)
- Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja nuorten aikuisten ääni kuuluviin kunnissa kokemustoimijoiden avulla.
- Tapahtumat ja työpajat, joissa nuoret voivat ilmaista mielipiteensä.
- Nuorten osallistaminen palvelujen kehittämiseen esimerkiksi kehittämispäiviä ja työpajoja järjestämällä.
- Luovat vaikuttamisen keinot osaksi palveluja.
- Tiedon lisääminen vaikuttamisesta ja vaikuttamisen keinoista.

Kohderyhmän huomioiva viestintä

- Palveluita koskevan tiedon kokoaminen helposti saataville.
- Sosiaalisen median eri kanavien hyödyntäminen nuorten tavoittamisessa.
- Kohderyhmää leimaamaton kieli palveluja ja toimintoja markkinoitaessa.

Kuvio 7. Suuntaviivoja Pohjois-Pohjanmaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden tiekarttaan.

3.4. Indikaattorit

Taulukkoon 1 on koottu hankkeen yhteistyökokoukset. Tapasimme joko Teamsissa tai kasvokkain 22 eri yhteistyötahoa, joille esittelimme hanketta ja vaihdoimme tietoa sekä keskustelimme lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuteen liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä ja hyvistä käytännöistä. Tapasimme eri hankkeita, järjestöjä, kuntia, seurakunnan, oppilaitoksia, yrityksen sekä Pohteen osallisuus- ja yhdyspintapäällikön, osallisuus-, yhdyspinta- ja hyvinvointikoordinaattorit sekä maakunnan etsivän nuorisotyön koordinaattorit. Lisäksi esittelimme hanketta LNP-verkoston Teams-kokouksissa, joihin osallistui 17 tahoa, joita emme olleet ennen tavanneet. Näin ollen hankkeen esittelyyn osallistui yhteensä 39 eri tahoa. Näiden lisäksi hankkeen tuloksista kerrottiin webinaarissa, jossa osallistujia oli Pohjois-Pohjanmaan 8 eri kunnasta ja 12 organisaatiosta, sekä kahdesta kunnasta Kainuun ja Pohjois-Savon maakunnasta.

Taulukko 1. Osallisuuden tiekartta -esiselvityshankkeen hanke-esittelyt, keskustelut ja tiedonvaihto sekä mahdollisesta yhteistyöstä sopiminen Teamsilla tai tapaamisessa Oulun ja muiden Pohjois-Pohjanmaan kuntien yhteistyökumppaneiden kanssa.

Yhteistyötaho	Hlöä	Organisaatio	Paikkakunta/maakunta	Ajankohta
Hankkeet				2023
Nuorten digitaaliset tukipolut proj. päällikkö	1	Diak	Oulu	2.2. 16.2.
Yhdessä Osallisuutta proj. päällikkö	1	Diak	Oulu	3.2.
Yhdessä Osallisuutta hanketyöntekijät	4	Diak, PPsotu	Oulu, hankekunnat	1.3.
Valpas2-hanketyöntekijät	4	Nuorten ystävät ry.	Oulu, Raahe, Lappi	2.3.
Nuorisotyöhanke projektipäällikkö	1	Nuorten ystävät ry.	Vaala, Utajärvi, Muhos	6.3.
Yhdistämö hanketyöntekijät	4	ODL	Oulu	15.3.
VamosOulu Hiljaiset nuoret -hanke	3	HDL	Oulu	28.3. 28.6.
Järjestöt				
Kehittämistoiminnan päällikkö	1	Auta Lasta ry.	Oulu	10.2. 11.4.
Ehkäisevän työn koordinaattorit	2	Pelastakaa lapset ry.	Oulun seutu	2.3.
LNP-verkoston vetäjät	2	MLL ja SOS-Lapsikylä	Oulu	13.3.
LNP-verkosto Oulu	13	Eri järjestöjä, srk	Oulu	22.3.
LNP-verkosto maakunta	19	Eri järjestöjä, srk, Pohde	Oulu ja muita kuntia	28.3.
Järjestösuunnittelija	1	Autismiliitto	Oulu	12.4.
Kehittämispäällikkö	1	ADHD-liitto	Oulu	20.4.
Pohjois-Pohjanmaa				

Osallisuus- ja yhdyspintapäällikkö ja koordinaattorit	4	Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde)	Pohjois-Pohjanmaa	15.2.5.5.
Vs. suunnittelujohtaja	1	P-Pohjanmaan liitto	Pohjois-Pohjanmaa	17.2.
Etsivän nuorisotyön koordinaattorit	2	Reisjärven ja Pudasjärven kunta	Pohjois-Pohjanmaa	30.3.
Seurakunnat				
Diakonia työntekijä, lapsi- ja perhetyö	1	Srk-yhtymä	Oulu	2.3.
Kunnat				
Etsivä nuorisotyö	3	Oulun kaupunki	Oulu	8.3.
Hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämisen koordinaattori	1	Reisjärvi kunta	Reisjärvi	9.3.
Vaala, rehtori	1	Yläkoulu ja lukio	Vaala	15.3.
Pyhäjärvi, hyvinvointijohtaja	1	Pyhäjärven kaupunki	Pyhäjärvi	23.3.
Pyhäjärvi, rehtorit	2	Salmen koulu ja lukio	Pyhäjärvi	29.3.
Muut				
Walkers työntekijät	2	ODL	Oulu	7.3.
Yritys				
Palvelupäällikkö	1	Hoivatie	Oulu	21.4.
Yhteensä	75	39	7	28

3.5. Ohjaus ja seuranta

Hankkeen toiminnan ohjausta varten perustettiin ohjausryhmä, jonka kokoonpano on taulukossa 2. Varsinaisia kokouksia järjestettiin kolme kertaa: 24.2., 19.4. ja 21.6.2023. Lisäksi järjestettiin vielä sähköpostikokous hankkeen päätyttyä, jossa loppuraportti ja maksatushakemus hyväksyttiin.

Taulukko 2. Ohjausryhmän kokoonpano

Organisaatio	Jäsen
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto	Kirsi-Marja Stewart (puheenjohtaja)
Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry (PPsotu)	Anna Katajala (varapuheenjohtaja)
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Heikki Laukkanen (rahoittajan edustaja)
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Ilpo Tapaninen (pysyvä asiantuntijajäsen)
Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak)	Varpu Wiens
Diak	Reija Paananen (varajäsen)
Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö sr (ODL)	Piritta Pietilä-Litendahl
ODL	Jaana Ukonaho (varajäsen)
Utajärven kunta	Minna Huuhtanen
Reisjärven kunta	Satu Oikarinen (varajäsen)

Ohjausryhmän arvio hankkeen toteutuksesta ja tuloksista

Hankkeen ohjausryhmän palautekysely järjestettiin kolmannen ohjausryhmäkokouksen (21.6.) yhteydessä, jossa jäsenille annettiin palautekyselyn linkki (Diakin ohjausryhmän palautekysely) ja heitä pyydettiin vastaamaan kyselyyn. Kyselyn vastaukset eivät olleet saatavilla hanketyöntekijöille Diakin kyselyn vastaavien kesäloman vuoksi, eivätkä tulokset ehtineet loppuraporttiin.

Hankkeen järjestämien tilaisuuksien palautteet

Pyhäjärven ammattilaisten ja vaikuttajanuorten monialaisen työpajan osallistujista valtaosa (84 %) oli täysin samaa mieltä kysymyksestä, oliko työpaja mielestäsi hyödyllinen; pieni osa (8 %) oli jokseenkin samaa mieltä ja 8 % oli jokseenkin eri mieltä. Nuorten työpajat Pyhäjärvellä ja Oulussa olivat osallistujien mielestä hyödyllisiä, sillä vastaajista 67 % oli täysin samaa mieltä ja 33 % oli jokseenkin samaa mieltä. Webinaari oli palautteen antajien mielestä hyödyllinen, ja vastaajista 83 % oli täysin samaa mieltä ja 17 % oli jokseenkin samaa mieltä. Kaikki palautteet on koottu liitteeseen 3.

3.6. Esiselvityshankkeen henkilöstö, organisaatiot ja keskeiset yhteistyötahot

Hankkeessa työskentelivät projektipäällikkö Seija Kemppainen (Diak, päätoteuttaja) ja projektikoordinaattori Anna Olsen (ODL, osatoteuttaja), molemmat 100 % työajalla. Heidän lisäksi hankkeen talousasioissa avusti Satu Viljanen (Diak, Flat rate 40%). Keskeisiä yhteistyötahoja olivat Varpu Wiens (Diak) ja Piritta Pietilä-Litendahl (ODL) sekä Pyhäjärven kaupunki.

3.7. Esiselvityshankkeen toteutuneet kustannukset ja rahoitus

Esiselvityshankkeen budjetti, toteutuneet kustannukset ja jäljellä oleva summa on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Budjetti, toteutuneet kustannukset ja jäljellä oleva summa esiselvityksen toteutusaikana 1.1.-31.7.2023.

	Tammi-heinäkuu 2023	Budjetti 1-7/2023	Toteuma 1-7/2023	Erotus
	Palkkakustannukset	70 807,00 €	67 904,64 €	2 902,36 €
40 %	Flat rate	28 323,00 €	27 161,86 €	1 161,14 €
	Yhteensä	99 130,00 €	95 066,50 €	4 063,50 €
	Rahoitus			
70 %	Rahoittaja	69 391,00 €	66 546,55 €	2 844,45 €
30 %	Omarahoitus	29 739,00 €	28 519,95 €	1 219,05 €
		99 130,00 €	95 066,50 €	4 063,50 €

3.8. Hankkeesta tiedottaminen

Tiedotimme hankkeesta monipuolisesti eri viestintäkanavia hyödyntäen. Hankkeen alkuvaiheessa julkaisimme uutisen Diakin ja ODL:n intran verkkosivuilla sekä somealustoilla. STT infon kautta julkaistiin [uutinen](#) hankkeesta hieman myöhemmin. Uutinen julkaistiin myös [Diakin verkkosivuilla](#).

Esittelimme hanketta noin 40 eri taholle tai yhteistyökumppanille Teamsin kautta tai kasvokkain tapaamisissa (Taulukko 1).

Webinaarissa kerroimme esiselvityshankkeen tuloksista. Lisäksi ohjelmassa oli Reija Paanasen alustus (Kohti nuorilähtöistä tukea) sekä ADHD-liiton kokemustoimija Vilma Jääskön puheenvuoro osallisuudesta oman tarinansa kautta. Osallistujia oli 29 henkeä kahdeksasta eri kunnasta ja 12 eri organisaatiosta Pohjois-Pohjanmaalta. Paikalla oli pari osallistujaa myös muista maakunnista.

ODL:n sivuilla julkaisimme blogin nuorten yksinäisyyskyselyn tuloksista. Se on osoitteessa <https://odl.fi/ajankohtaista/nuorten-yksinaisyyden-jaljilla/>

Uusia viestintämateriaaleja valmistettiin hankkeelle (hanke-esite ja juliste). Niitä hyödynnettiin yhteistyökumppaneita ja nuoria tavatessa esimerkiksi työpajoissa ja matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa.

3.9. Ilmoitus esiselvityshankkeeseen liittyvän aineiston säilytyspaikasta

Hankkeessa tuotetut asiakirjat arkistoitiin päätoteuttaja Diakin arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti Diakin sähköisiin arkistointijärjestelmiin. Tarvittavilta osin asiakirjoja arkistoitiin vastaavasti myös osatoteuttaja ODL:n sähköisiin arkistointijärjestelmiin.

4. Esiselvityshankkeen tulokset, vaikuttavuus ja jatkotoimenpiteet

4.1. Tulokset ja vaikuttavuus

Uusi toimintamalli tai käynnistytvä kehitysprosessi

Tämä esiselvitys on ensimmäinen osa kehitysprosessia, jonka seuraava vaihe on osallisuuden tiekartan luominen jatkohankkeessa. Tämän esiselvityksen tuloksena olemme laatineet suuntaviivoja myöhemmin valmistuvan Pohjois-Pohjanmaan osallisuuden tiekartan laadintaa varten.

Mukana olevat tahot

Hankkeen toiminnan piirissä oli noin 40 eri organisaatiota, jotka on esitetty taulukossa 1. Hanke-esittelyitä, tiedonvaihtoa ja keskustelua lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuteen liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä ja hyvistä käytännöistä käytiin 22 eri tahon kanssa. Yhteistyökumppaneina oli muita osallisuushankkeita, järjestöjä, kunta, seurakuntia, oppilaitoksia, yritys, Pohde sekä maakunnan etsivän nuorisotyön koordinaattorit. Lisäksi esittelimme hankettamme LNP-verkoston Teams-kokouksissa. Hankkeen tuloksista kerrottiin webinaarissa, johon osallistui 29 henkilöä.

Miten hanke on edistänyt:

Alueen veto-/pitovoimaa: Hanke edisti erityisesti kunnan pitovoimaa. Nuorten työpajoissa heille annettiin mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa siihen, miten heidän mielestään voitaisiin edistää mukaan pääsemistä. Kuntatasolla aloitettiin sektorirajat ylittävä yhteistyö nuorten mukaan saamisessa ja sen jatkamista pohdittiin. Osallisuuden rakenteiden kehittämällä ja osallisuuden lisäämisellä voidaan edistää haavoittuvassa asemassa olevien toimintakykyä. Hyvä toimintakyky vahvistaa omannäköistä osallisuutta ja mahdollistaa merkityksellistä ja hyvää arkea. Asukkaiden hyvä toimintakyky lisää kunnan elinvoimaa.

Osaavaa työvoimaa: Ammattilaisten osallisuusosaamista edistettiin hankkeen järjestämissä työpajoissa ja hankkeen tapaamisissa.

Osallisuutta ja hyvinvointia: Hanke osallisti nuoria monin tavoin. Nuoret pääsivät vaikuttamaan mukaan pääsemisen kehittämiseen maakunnassa.

Asukkaiden ja/tai yritysten digitaalisia palveluita ja niiden saavutettavuutta: Hankkeen toimesta verkossa olevaa nuorten palvelua Zekkiä tehtiin tunnetuksi Pyhäjärvellä. Hankkeessa käytettiin digitaalisia työvälineitä, kuten Huono-osaisuus Suomessa -karttasivustoa (HOS) sekä tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetia. Hanke järjesti webinaarin. Hankkeen järjestämissä kyselyissä, työpajoissa ja webinaarissa käytettiin erilaisia mobiilisovelluksia esimerkiksi vastausten kirjoittamiseen ja palautekyselyyn vastaamiseen (esim. Padlet, Surveypal, Webropol, QR-koodi).

Poikkeamat suhteessa suunniteltuun:

Hankkeen suunnitelmissa oli saada mukaan kaksi pilottikuntaa, mutta saatiin vain yksi. Esiselvityksen lyhyestä kestosta johtuen aikataulu oli tiivis ja työrytmi nopea. Neuvottelut toisen kunnan kanssa kuitenkin pitkittyivät, eikä kuntaa lopulta saatu mukaan hankkeeseen. Sen jälkeen ei ollut aikaa aloittaa neuvotteluja jonkin muun kunnan hankkeeseen mukaan saamiseen.

4.2. Jatkotoimenpiteet

Tuloksia voidaan hyödyntää osallisuuden vahvistamisessa, uusien toimintamallien suunnittelussa ja toimeenpanon pohjana. Esiselvityksessä tuotettua tietoa hyödynnetään ja pilotoidaan käytäntöön Pohjois-Pohjanmaalla jatkohankkeen muodossa. Esiselvitys on ensimmäinen vaihe alueellista kehitysprosessia.

Selvityksen tuloksia kehitetään edelleen ja juurrutetaan käytäntöön tulevassa jatkohankkeessa. Sen tavoitteena on luoda osallisuuden tiekartta eli pitkän ajan suunnitelma heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden vahvistamiselle Pohjois-Pohjanmaalla.

Lähteet

Diakonia-ammattikorkeakoulu (i.a.) Huono-osaisuus Suomessa –karttasivusto. www.diak.fi/eri-arvoisuus. Luettu 9.7.2023.

Hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – yhdessä tehden. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen strategia 2023–2030. Aluevaltuuston hyväksymä 2.5.2022. <https://pohde.fi/tietoa-meista/strategia/>. Luettu 22.6.2023.

Hänninen R., Karhinen J., Korpela V., Pajula L., Pihlajamaa O., Merisalo M., Kuusisto O., Taipale S., Kääriäinen J., Wilska T-A. 2021: Digiosallisuuden käsite ja keskeiset osa-alueet. Digiosallisuus Suomessa -hankkeen väliraportti. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163036>.

Isola A-M., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S., Keto-Tokoi A. 2017: Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33, 2017. THL.

Kainulainen, S. 2019. 3X10D® –elämäntilannemittarin kehitystyö 2015-2019. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-344-5>.

Kainulainen S., Paananen R. 2020. 3X10D-elämäntilannemittarista on moneksi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202101051130>.

Kekkonen M., Gissler M., Känkänen P., Isola A-M. 2022. Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot-vuosikirja 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kojo K. 2022. (toim.) Mitä kuuluu nuorille? – Tieto- ja ratkaisupaketti nuorten hyvinvoinnin tilasta 2022. Suomen nuorisovaltuuston kattojärjestö Allianssi ry. <https://nuorisovaltuus.fi/meista/julkaisut-ja-materiaalit/mita-kuuluu-nuorille-ja-mita-kuuluu-nuorisovaltuustolle-katsaukset/>. Luettu 16.3.2023.

Korhonen R. 2010. Opiskelijan ja nuoren aikuisen polkuja pyhään. https://www.ekumenia.fi/sen_toimii/kasvatus_ja_ekumenia/hengellinen_ohjaus_ja_koulu1213112010/risto_korhonen_opiskelijan_ja_nuoren_aikuisen_polkuja_pyhaan/. Luettu 30.6.2023.

Laaninen M., Niemelä M. 2023. Koettu yksinäisyys Suomessa 2016-2022. Yhteiskuntapolitiikka Vol. 88 (3): 237-247.

Leemann L., Kuusio H., Hämäläinen R-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. www.thl.fi/sokra.

Leemann L., Virrankari L. 2022. Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? Teoksessa Kekkonen M., Gissler, M., Känkänen P. & Isola A-M. (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot-vuosikirja 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 152-166.

Linnanmäki E. 2022. Esipuhe. Teoksessa Kekkonen M., Gissler M., Känkänen P. & Isola A-M. (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot-vuosikirja 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 3-4.

Minun arkeni ja elämäni kysely 2021. <https://pohde.fi/tietoa-meista/yhteisty-ja-kumppanit/hyvinvointityo/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointitieto/>. Luettu 6.7.2023

Nivala E., Ryyänen S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013 vol. 14: 9-41.

Nuoperi sanastoa. Nuori/nuoruus. <https://www.nuoperi.fi/sanasto2.php?id=18>. Luettu 10.3.2023.

Parikka, S., Klemetti R., Ikonen J., Holm N., Junttila, N. 2022. Korkeakouluopiskelijoiden yksinäisyyden kokemus ja psyykkinen kuormittuneisuus koronaepidemian kolmannen aallon aikana. Teoksessa Kekkonen, M., Gissler, M., Känkänen, P., Isola A-M (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot-vuosikirja 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 167-178.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen (Pohde) hyvinvointikertomus 2023. Suhteet toisiin ihmisiin ja mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, liite 1. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue. https://tweb.ppshp.fi/ktwebscr/pk_attn_list_tweb.htm?id=662653. Hyvinvointikertomuksen liitteet löytyvät osoitteesta <https://pohde.fi/tietoa-meista/yhteistyö-ja-kumppanit/hyvinvointityo/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointitieto/>. Luettu 19.6.2023.

Pohjois-Pohjanmaan liiton maakuntaohjelma 2022-2025. Kaikille mahdollisuus osallisuuteen. Pohjois-Pohjanmaan liitto, s. 19-20.

Salmela S. 2023. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikertomus. Aluehallitus 23.5. 2023. Aluevaltuusto 12.6.2023.

Sotkanet 2023. Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista. Pohjois-Pohjanmaa, kaikki kunnat. 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbM9wUA®ion=M8m3NtIzjC9xLPQ2L7RMtUhPMa yyAAuZWRYZ5Webmrlam1YAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202306191039>. Luettu 10.7.2023.

THL 2023. Osallisuuden edistäjän opas. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>.

THL 2023. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>. Luettu 10.7.2023.

Tilastokeskus 2021. Kuntien avainluvut <https://stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=626&year=2021>. Luettu 30.6.2023.

United Nations 2013. Definition of Youth. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>.

Valtion nuorisoneuvosto. Taustaindikaattorit. <https://indikaattorit.tietoanuorista.fi/taustaindikaattorit/nuorten-maara-2> Luettu 30.6.2023.

Valtion nuorisoneuvosto. 2023. Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvointikatsaus_saavutettava.pdf.

Vuokila-Oikkinen P., Pinolehto M., Hautala S. 2023. Hyvinvointialusta ratkaisuna nuorten aikuisten toimintakyvyn tukemisessa. Teoksessa Helminen J. (toim.) DiakHub tutkii, kehittää ja vaikuttaa. Diakonia-ammattikorkeakoulun vuosikirja 2022, s. 72-81.

Yhdistä-mö-hanke 2023. Yhdessä askel eteenpäin. Loppujulkaisu. <https://www.yumpu.com/fi/document/read/67857593/yhdessa-askel-eteenpain-yhdistamo-hankkeen-loppujulkaisu>.

Liitteet:

Liite 1. Kyselylomakkeet

Liite 2. Haastattelurunko

Liite 3. Kooste kerätystä ja saadusta palautteesta

Liite 1

Kysely ystävydestä ja yksinäisyydestä

Kyselyyn vastataan nimettömänä. Vastausaika on 16.3.-26.3.2023. Kyselystä saatuja vastauksia hyödynnetään Osallisuuden tiekartta -esiselvityshankkeessa, jonka tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen.

VASTAA KAIKKIIN TÄHDELLÄ MERKITTYIHIN MONIVALINTAKYSYMYKSIIN.
VIIMEISEEN AVOIMEEN KYSYMYKSEEN VOIT VASTATA HALUTESSASI.

Ikä*

- ☐ 13-15 vuotta
- ☐ 16-18 vuotta
- ☐ 19-24 vuotta
- ☐ 25-29 vuotta
- ☐ 30-35 vuotta

Sukupuoli*

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu
- ☐ En halua vastata

Minulla on...*

- ☐ 1-2 ystävää
- ☐ 3-5 ystävää
- ☐ 6-9 ystävää
- ☐ Yli 10 ystävää
- ☐ Minulla ei ole ystäviä

Koen, että minulla on riittävästi ystäviä*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Minulla on ystävä tai ystäviä, joihin voin luottaa*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Vietän ystävieni kanssa eniten aikaa...*

- ☐ Koulussa
- ☐ Harrastuksissa
- ☐ Netissä
- ☐ Omassa tai ystävieni kodissa
- ☐ Muualla, missä?

Koen itseni yksinäiseksi*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Pystyn tekemään ystävieni kanssa asioita, jotka minua kiinnostavat*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Koen saavani tarvitsemaani tukea*

- ☐ Ystäviltä
- ☐ Perheeltä
- ☐ Koulusta
- ☐ Muualta, mistä?

Koen, että minulla on riittävästi läheisiä henkilöitä elämässäni*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Millaisia asioita toivot ystävyydeltä ja yhdessäololta muiden ihmisten kanssa? Kirjoita vapaasti mieleen tulevia ajatuksia.

Kyselystä saatuja vastauksia käsitellään anonyymisti. Saaduista tiedoista ei synny henkilörekisteriä.

Kiitos kyselyyn vastaamisesta :)

OSALLISUUDEN
TIEKARTTA

Kysely ystävyydestä ja yksinäisyydestä

Kyselyyn vastataan nimettömänä. Vastausaika on 3.4.-11.6.2023. Kyselystä saatuja vastauksia hyödynnetään Osallisuuden tiekartta -esiselvityshankkeessa, jonka tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen.

VASTAA KAIKKIIN TÄHDELLÄ MERKITTYIHIN MONIVALINTAKYSYMYKSIIN.
VIIMEISIIN AVOIMIIN KYSYMYKSIIN VOIT VASTATA HALUTESSASI.

1. Ikä*

- ☐ 13-15 vuotta
- ☐ 16-18 vuotta
- ☐ 19-24 vuotta
- ☐ 25-29 vuotta
- ☐ 30-35 vuotta

2. Sukupuoli*

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu
- ☐ En halua vastata

3. Minulla on...*

- ☐ 1-2 ystävää
- ☐ 3-5 ystävää
- ☐ 6-9 ystävää
- ☐ Yli 10 ystävää
- ☐ Minulla ei ole ystäviä

4. Koen, että minulla on riittävästi ystäviä*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

5. Minulla on ystävä tai ystäviä, joihin voin luottaa*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

6. Vietän ystäväni kanssa eniten aikaa...*

- ☐ Koulussa
- ☐ Harrastuksissa
- ☐ Netissä
- ☐ Omassa tai ystäväni kodissa
- ☐ Muualla, missä?

7. Koen itseni yksinäiseksi*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

8. Pystyn tekemään ystäväieni kanssa asioita, jotka minua kiinnostavat*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

9. Koen saavani tarvitsemaani tukea... *

- ☐ Ystäviltä
- ☐ Perheeltä
- ☐ Koulusta
- ☐ Muualta, mistä?
- ☐ En koe saavani tarvitsemaani tukea

10. Koen, että minulla on riittävästi läheisiä henkilöitä elämässäni *

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

11. Vietän sosiaalisessa mediassa aikaa päivässä keskimäärin... *

Sosiaalisen median alustoja ovat muun muassa TikTok, Instagram, Snapchat, Whatsapp, YouTube, Facebook, Twitter jne.

- ☐ 0-1 tuntia
- ☐ 2-4 tuntia
- ☐ 5-7 tuntia
- ☐ yli 8 tuntia

12. Olen saanut uusia ystäviä sosiaalisessa mediassa*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

13. Koen tulleeni syrjityksi sosiaalisessa mediassa*

Syrjityksi tuleminen voi olla esimerkiksi ulkopuolelle jättämistä, nimittelyä tai mitä tahansa häirintää.

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

14. Koen saavani apua ongelmiini sosiaalisesta mediasta*

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Ei samaa eikä eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

Millä tavalla sosiaalinen media on auttanut sinua? Kirjoita vapaasti mieleen tulevia ajatuksia.

Millaisia asioita toivot ystävyydeltä ja yhdessäololta muiden ihmisten kanssa? Kirjoita vapaasti mieleen tulevia ajatuksia.

Kyselystä saatuja vastauksia käsitellään anonyymisti. Saaduista tiedoista ei synny henkilörekisteriä.

Kiitos kyselyyn vastaamisesta :)

Diak

ODL

Liite 2

Haastattelurunko

Taustatietoja ja tämänhetkinen elämäntilanne

- Ikä?
- Millainen elämäntilanne sinulla on tällä hetkellä? Miten sinulla menee?
 - o asuminen, asumisolot, perhe, ystävät, tärkeät ihmiset elämässä
 - o opiskelu, työ, muut toiminnot
 - o Millaisena koet hyvinvointiasi?
- Missä vaiheessa neuropsykiatriset erityispiirteet on tunnistettu? Milloin diagnosoitu?
- Millaista elämäsi on ollut täysi-ikäistymisen jälkeen?
 - o koulutus- ja työhistoria, hyvinvointi, haasteet, onnistumiset, ihmissuhteet

Kokemus mukaan pääsemisestä

- Millä tavalla olet päässyt aikuisiällä toteuttamaan asioita, jotka ovat tai olisivat olleet sinulle tärkeitä?
 - o Opiskelu/työelämä
 - o Harrastukset/kiinnostuksen kohteet
 - o Merkityksellisten ihmissuhteiden muodostuminen: vertaisryhmät/ystävyyssuhteet, parisuhde, perheen perustaminen
 - ➔ Millaiset asiat ovat auttaneet toteuttamaan itsellesi tärkeitä asioita?
 - ➔ Millaiset asiat ovat vaikeuttaneet itsellesi tärkeiden asioiden toteuttamista?
- Millä tavalla haluat olla mukana/yhteydessä muihin ihmisiin?
 - o Mitkä ovat sinulle luontevia tapoja olla mukana erilaisissa toiminnoissa?
 - o Mitkä ovat sinulle luontevia tapoja muodostaa yhteyksiä muihin ihmisiin?
- Millä tavalla olet pystynyt vaikuttamaan itsellesi tärkeisiin asioihin? Millaisiin asioihin toivoisit pystyväsi/pystyt vaikuttamaan?

Kokemus tuen tarpeesta ja tuen saamisesta

- Millaisiin asioihin olet kokenut tarvitsevasi tukea?
 - o arjessa selviäminen, hyvinvointi, taloudellinen tilanne, itselle tärkeiden asioiden toteuttaminen
- millaista tukea olet saanut? Keneltä? Mistä? Palvelusta toiseen siirtyminen? Tipahtaminen?
- Millä tavalla koet tulleeti ymmärretyksi/kuulluksi?
 - o mikä parantaa/heikentää kokemusta ymmärretyksi/kuulluksi tulemisesta?
- Millaisiin asioihin toivoisit saavasi tukea?
- Millaista tukea toivoisit saavasi? Mitä olisi tärkeää huomioida?
- Millä tavalla koe pystyneesi vaikuttamaan omaa elämääsi ja hyvinvointiasi koskeviin asioihin?

Liite 3

Hankkeen järjestämien tilaisuuksien palautteet

Ammattilaisten ja vaikuttajanuorten työpajan ”Miten saadaan kaikki nuoret mukaan?” palautteet

Työpajaan (11.5.) osallistui 13 henkeä. Palautekyselyyn vastasi 12 henkilöä. Työpaja onnistui hyvin, kuten alla olevista avointen kysymysten vastauksista ilmenee. Kun kysyttiin, oliko työpaja mielestäsi hyödyllinen, valtaosa (84%) oli täysin samaa mieltä, 8% oli jokseenkin samaa mieltä, 8% oli jokseenkin eri mieltä.

Palautteissa korostui sektorirajat ylittävän tutustumisen ja moniammatillisen yhteistyön tehostamisen merkitys ja tärkeys. Alle on koottu työpajan palautekyselyn avoimia vastauksia.

Kysymykseen mitä opit, vastattiin seuraavasti:

- Yhteistyö eri toimijoiden välillä tärkeää, ja siihen pitää panostaa
- Yhteistyötä muiden kanssa
- Eri toimijoilta kuulin, mitä palveluita he voivat tarjota
- Hahmotin kokonaisuutta kuullessani eri toimijoiden näkökulmasta osallistavuuden edistämistä
- Paljon eri alalla työskentelevistä ihmisistä, jotka yrittävät tosissaan kuunnella nuorta ja auttaa syrjäytyneitä
- Hyvän työpajan rakenteen. Myös tuntemaan monia alan toimijoita.
- Millä eri keinoilla voisi saada mielipiteet kuuluvaksi.

Kysyttäessä mitä muita ajatuksia työpaja herätti, saatiin seuraavia vastauksia:

- Todella hyvä! Paljon heräsi ajatuksia mitä tehdä omassa työssä
- Moniammatillinen ideointi on äärettömän tärkeää ja sitä tulisi tehdä ei niin virallisella tavalla enemmän
- Tosi kiva työpaja, hyvä porukka ja keskustelua saatiin aikaiseksi
- Yhteistyössä on voimaa ja nuorten ajatukset ja toiveet hyvä kuulla ja ottaa huomioon
- Positiivinen ilmapiiri, pienryhmissä tosi hyvää keskustelua
- Kokosi hienosti eri toimijoita, aktiivinen ja dynaaminen toimintatapa
- Joskus pitää olla rohkea, jos haluaa oman äänen kuuluviin ja asioiden edistyvän
- Valtavan tarpeen kehittää uusia toimintamuotoja nuorille!
- Mukava tavata paikallisverkostoa. Enemmän tilaa tutustumiselle ja vapaalle keskustelulle
- Työpajassa käytiin monipuolisesti nuoriin kuuluvia asioita ja hyvin tärkeitä asioita
- Työpaja oli hyvin suunniteltu ja hyvin toteutettu.

Nuorten työpajojen ”Miten saadaan kaikki nuoret mukaan?” palautteet

Hankkeen järjestämiin kahteen nuorten työpajaan Pyhäjärvellä (23.5.) ja Oulussa (5.6.) osallistui 11 henkeä ja palautetta saatiin seuraavasti (n=10).

Työpajat onnistuivat hyvin ja olivat osallistujien mielestä hyödyllisiä, sillä vastaajista 67% oli täysin samaa mieltä ja 33% oli jokseenkin samaa mieltä.

Kysymykseen vastasiko työpaja odotuksiasi, 20% oli täysin samaa mieltä ja 50% oli jokseenkin samaa mieltä ja 30% ei ollut samaa eikä eri mieltä.

Kysymykseen mitä muita ajatuksia työpaja herätti, saatiin seuraavia vastauksia:

- Mielenkiintoista keskustelua ainakin saatiin aikaiseksi sekä hyviä huomioita sekä kehittämistarpeita
- Tukea nuorille
- Nuoria täytyy ottaa matalammalla kynnyksellä mukaan suunnitteluun
- Pisti paljon ajatukset pyörimään
- Sai jakaa omia ajatuksia :).

Esiselvityshankkeen päätöswebinaarin palautteet

Hankkeen järjestämään webinaariin 15.6.2023 osallistui 29 henkeä. Osallistujia oli kahdeksasta eri kunnasta ja 12 eri organisaatiosta Pohjois-Pohjanmaalta. Paikalla oli pari osallistujaa myös muista maakunnista. Palautetta saatiin muutamia (n=6).

Webinaari oli palautteen antajien mielestä hyödyllinen; vastaajista 83% oli täysin samaa mieltä ja 17% oli jokseenkin samaa mieltä.

Avoimeen kysymykseen "Mitä opit?" saatiin seuraavia vastauksia:

- Sain vahvistusta omille havainnoille ja myös uusia oivalluksia kehittämistyöhön
- Opin uutta Tilman esityksen myötä. Tutkimustuloksia nuorten palveluiden tärkeydestä oli hyvä kuulla
- Kokemusasiantuntijan puheenvuoro oli hyvä! Erityisen hienoa oli oppia Zekki-palvelusta, tätä täytyy viedä eteenpäin ehdottomasti. Ja sekä tästä tutkimuksesta, että nuoren kokemustoimijan esitys avasivat todella paljon
- Jälleen auttoi "kalibroimaan" suuntaa, mihin voimavaroja kannattaa laittaa.

Kysymykseen "Mitä muita ajatuksia webinaari herätti?" saatiin seuraavia vastauksia:

- Hyvät puheenvuorot
- Aikaa olisi voinut olla webinaarille enemmän, nyt tuntui, että useampi puheenvuoro piti päättää "kiireessä". Kattava ja monipuolinen kokonaisuus kuitenkin, kiitos!
- Aina on hyvä kombo hankkeen tulokset + tutkittu tieto + kokemus!
- Voi kun jokaisella nuorella olisi edes yksi turvallinen aikuinen, joka auttaa ja tukee sekä ohjaa, että kertoo tämän nuoren olevan riittävä omana itsenään <3.